

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí
v dospělosti.**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Lucie Růžičková

Vedoucí práce: Mgr. Ingrid Baloun, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou/diplomovou práci s názvem „*Vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v budoucnosti*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2023

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Ingrid Baloun, Ph.D. za odborné metodické vedení, cenné rady a věnovaný čas, trpělivost a přístup při zpracování této práce. Velice si vážím všech komunikačních partnerů, kteří vstřícně přistoupili k rozhovorům, díky kterým probíhal sběr dat formou přátelského rozhovoru. Bez jejich ochoty by tato práce nemohla vzniknout. Rovněž bych ráda vyjádřila svou vděčnost své rodině, která mi umožnila studium na vysoké škole a spolu s blízkými mi vytvořila zázemí plné podpory.

Vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá vlivem rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti a cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké dopady může mít rozvod rodičů na sociální chování v dospělosti. V souvislosti s tímto cílem jsou výzkumné otázky, které se zabývají tím, jak vnímají dospělí zkušenost rozvodu rodičů a jak vnímají jedinci v období dospělosti dopady rozvodu rodičů na svůj současný život.

Praktická část je realizována prostřednictvím kvalitativního výzkumu s využitím techniky sběru dat pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Tato metoda umožňuje nejen získat informace o konkrétních otázkách, ale také se zaměřit na jedinečné zkušenosti a pohledy každého jednotlivého komunikačního partnera. Výzkum obsahuje rozhovor s deseti dospělými jedinci, kteří v minulosti prožili rozvod svých rodičů.

Z výsledků mého výzkumu je patrné, že zkušenost rozvodu rodičů může být pro dospělé jedince jak inspirací, tak i ponaučením do budoucna, nicméně dopadům, které si dospělí z této zkušenosti odnášejí se nedá vyhnout. Přesto díky svým zkušenostem a dopadům, si mohou určit své preference a priority v životě. Je klíčové umět se svými zkušenostmi a dopady pracovat a najít si dostatečnou podporu od rodiny, partnera, přátel či odborníka.

Výsledky tohoto výzkumu mohou přispět k terapeutickým a poradenským službám pro rodiny a jednotlivce, kteří se s těmito výzvami potýkají a také mohou poskytnout cenné informace pracovníkům z odboru sociálně-právní ochrany dětí, kteří se tímto tématem zabývají, a mohou využít výsledky výzkumu k lepšímu porozumění a pomoci svým klientům.

Klíčová slova

Rozvod; rodiče; děti; dospělost; sociální chování.

The Influence of Parents' Divorce on the Social Behavior of Children in Adulthood.

Abstract

This bachelor thesis deals with the influence of parents' divorce on the social behavior of children in adulthood, and the goal of this bachelor thesis is to find out what impacts a divorce of parents might have on the social behaviour of their children in adulthood. With regard to this goal there are research questions asking how adults perceive the experience with parental divorce and how individuals perceive the impacts of parent's divorce on their present life in their adulthood.

The practical part was carried out by means of qualitative research applying the technique of semi-structured interview to the data collection. This method not only enables us to obtain information on particular issues but also to focus on unique experience and views of each communication partner. The research contains interviews with ten adult individuals that experienced divorce of their parents in the past.

It is obvious from the results of my research that the experience gained from divorce of parents can be both inspiration and a lesson for the future for adult individuals, however, the impacts they get from this experience can hardly be avoided. Nevertheless, thanks to their experience and the impacts they can define their preferences and priorities in their lives. The key point is to be able to work with their experience and the impacts and to find sufficient support from their families, partners, friends or specialists.

The outcomes from this research can contribute to therapeutical and advisory services for families and individuals facing these challenges, and they can also provide valuable information to workers from departments of the social and legal protection of children, who deal with such problems and might use the research outcomes to improve their understanding to their clients and the ability to help them.

Key words

Divorce; parents; children; adulthood; social behavior.

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	10
1.1 Rodina	10
1.1.1 Fungování rodiny	11
1.1.2 Funkce rodiny	11
1.1.3 Rodičovství	13
1.1.4 Druhy rodiny	14
1.1.5 Nefunkční rodina	17
1.1.6 Sociální práce v nefunkčních rodinách	18
1.2 Dítě	19
1.2.1 Nejlepší start do života	19
1.2.2 Co má vliv na dítě?	19
1.3 Rozvod	21
1.3.1 Vliv rozvodu na dítě	22
1.3.2 Vliv rozvodu rodičů v jednotlivých vývojových etapách dítěte	23
1.3.3. Pozitivní vliv dítěte na rozvod rodičů	25
1.3.4. Práce s rodinami v rozvodové situaci	26
1.3.5. Péče o děti po rozvodu rodičů	27
1.3.6. Formy péče o dítě	27
1.4 Sociální chování	29
1.4.1 Vnímání rozvodu rodičů z pohledu dětí a vztahy k nim	29
1.4.2 Vnímání rozvodu rodičů z pohledu dětí v dospělosti	30
1.3.3 Navazování partnerských vztahů	31
2 Výzkumná část	33
2.1 Cíl práce	33
2.2 Výzkumné otázky	33
3 Metodika	34
3.1 Metodika výzkumu	34
3.2 Výběrový soubor	34

3.3 Realizace výzkumu	35
3.4 Etické aspekty výzkumu	35
4 Výsledky	37
4.1 Charakteristika komunikačních partnerů	37
4.2 Kategorizace výsledků rozhovorů	37
5 Diskuse	55
6 Závěr	59
7 Seznam použitých zdrojů	61
8 Seznam příloh	69
9 Seznam zkratk	72

Úvod

Rozvod rodičů je významná událost v životě lidí a řadí se mezi nejobtížnější období. Znamená to zátěž pro každého člena rodiny, pro rodiče, dítě, tak i blízké členy rodiny. Jedná se o narušení fungování rodiny a výchovy dětí, také se rozvod může projevit na ekonomickém i sociálním statusu.

Dítě, které prožívá toto obtížné období a není mu zcela vysvětlen důvod rozvodu rodičů a nejsou zodpovězené všechny jeho otázky, může tato zátěžová situace mít dopady jak na jeho aktuální rozpoložení, tak i na jeho život v dospělosti.

Rodiče si často neuvědomují, jak jsou děti vnímavé, ale dle mého názoru dítě pozná, že není něco v pořádku, a proto je důležité s dítětem komunikovat a objasnit jim situaci.

V bakalářské práci se snažím analyzovat možné dopady rozvodu rodičů na sociální chování dospělých jedinců. V této práci se zaměřuji na rozvod rodičů jakožto klíčovou zkušenost v životě jedince a na jeho vnímání již od raného dětství. Snažím se v této souvislosti podrobně analyzovat jak samotný proces rozvodu, tak i dopad rozvodu na psychiku a pocity dětí. Také se snažím prozkoumat, jak se vnímání rozvodu rodičů mění během času a jak tyto zkušenosti ovlivňují sociální chování dospělých. Zaměřuji se přitom na to, jaký rozdíl existuje mezi vnímáním rozvodu v dětství a jak jej dospělí vnímají nyní. V neposlední řadě se v bakalářské práci věnuji otázce dopadu rozvodu na současné sociální chování dospělých jedinců. Analyzuji, jak se tato zkušenost projevuje v jejich osobních vztazích a v celkovém sociálním fungování.

Toto téma jsem si zvolila z důvodu jeho stále aktuálního a častého výskytu v dnešní společnosti. Ačkoli jsem sama osobně rozvod rodičů nezažila, mám v okruhu svých blízkých mnoho lidí, kteří tuto zkušenost prožili. Patří mezi ně jak příbuzní, kamarádi, spolužáci ze škol, tak i kolegové z práce, se kterými jsem v pravidelném kontaktu. Mnozí z nich stále vzpomínají na rozvod svých rodičů, a to i po dlouhých letech. Někteří právě z toho důvodu přizpůsobují i své chování, jak v partnerském vztahu, tak i při výchově dětí. Proto se v této bakalářské práci zaměřuji především na to, jaké dopady může mít rozvod rodičů na sociální chování v dospělosti.

Díky spolupráci s komunikačními partnery je možné tento cíl více prozkoumat a doufám, že v závěru této bakalářské práce nejen naplním stanovené cíle, ale zjistím i další zajímavé skutečnosti, které by mohly být přínosné pro psychologickou praxi v oblasti poradenské

činnosti pro rodiny v rozvodovém procesu a pro další výzkum této problematiky. Také by mohly pomoci výsledky této práce při tvorbě programů pro pracovníky OSPOD, kteří se setkávají s rodinami v různých krizových situacích, včetně rozvodu rodičů. Získané poznatky by mohly pomoci pracovníkům OSPOD lépe porozumět těmto rodinným situacím a umožnit jim poskytnout lepší a účinnější podporu rodinám v krizi.

1 Teoretická část

1.1 Rodina

Rodina je místem, kam každý jedinec vstupuje po svém narození (Matoušek et al., 2008). Jedinec v dospělosti postupem času z rodiny odchází a vytváří si svou vlastní, ale velmi se rád vrací zpět (Matoušek et al., 2008). Řadí se mezi základní a nejvýznamnější sociální skupinu, která je založena především na vztazích mezi členy považujícími se za rodinu a zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte (Vágnerová a Lisá, 2022).

Jedná se o nenahraditelnou instituci, kdy dítě bez jistoty v blízkých lidech nemůže získat svůj základní pocit jistoty (Matoušek et al., 2008). Protože rodina dítěti obstarává různé zkušenosti a zároveň se všichni členové rodiny vzájemně ovlivňují a přizpůsobují (Vágnerová a Lisá, 2022). Základní poznatky, které dítě získává od své rodiny ovlivňují způsob, jakým budou zpracovávat následující informace a jakým způsobem na ně budou reagovat (Vágnerová a Lisá, 2022). Dítě očekává, že z informací, které získal, tak pravděpodobně totožným způsobem bude fungovat i okolní svět (Vágnerová a Lisá, 2022). Dítě od rodiny získává zkušenosti, dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci (Matoušek a kol., 2013). Získává také zkušenost, jak si vyložit jakékoli sociální signály, učí se vzorce chování, dávat najevo své pocity a vyjadřovat vlastní názory (Vágnerová a Lisá, 2022).

Rodinu může každý jedinec vnímat jinak (Gjuričová a Kubička, 2009). Někdo může považovat za rodinu pouze svého partnera, někdo své rodiče a sourozence, někteří pouze členy své domácnosti a jiní mohou do rodiny zahrnovat i své příbuzné, nebo i nepříbuzné, respektive své blízké osoby. Spousta nejen dětí, ale i dospělých zahrnují do rodiny i domácí zvíře (Gjuričová a Kubička, 2009).

Podle Matouška (2003) rodina začíná manželstvím a pokračuje založením rodiny. Základním znakem je společné bydlení, ve kterém rodiče vychovávají své děti (Matoušek, 2003).

V dnešní době se objevuje spousta typů rodin, jako je rodina úplná, neúplná, nevlastní a náhradní, ale nejběžnějším typem je tzv. nukleární rodina, která se skládá z obou rodičů a dětí (Průcha et al., 2013).

1.1.1 Fungování rodiny

Rodina by měla sloužit jako citové zázemí, ve kterém vždy získáme pocit jistoty a bezpečí (Vágnerová a Lisá, 2022). Rodina zajišťuje jídlo, přístřeší, oblečení (Bernard, 2022). A po sociální stránce zajišťuje podporu a stabilitu (Bernard, 2022). Jedná se o tzv. tým, ve kterém je vzájemná závislost a členové si jsou vzájemnou oporou (Mühlfeit a Krůtková 2021). Poskytuje lásku a přátelství (Bernard, 2022).

Rodina by měla mít společné hodnoty, měla by mít vizi o tom kam směřuje a také by v ní měla fungovat laskavost a otevřená komunikace (Mühlfeit a Krůtková 2021). V rodině je také důležité sdílet radost, ale i problémy (Mühlfeit a Krůtková 2021). Umět čerpat z rodiny energii a podporu v tíživých chvílích (Mühlfeit a Krůtková 2021). Členové rodiny mají často podobné předpoklady, a to především, když se jedná o rodiče a děti, které je podle svých schopností a zkušeností vychovávají a jsou vzorem pro dítě (Vágnerová a Lisá, 2022). Z rodinného prostředí děti získávají veškeré schopnosti a dovednosti, které se považují za důležité a zároveň se z rodinného prostředí odráží vzdělanostní úroveň obou rodičů (Vágnerová a Lisá, 2022). Oba rodiče jsou pro dítě důležité i proto, že dítě se v rodině také učí své sexuální roli (Matoušek, 2003). Dívka se snadněji stane vyrovnanou, společensky kompetentní ženou, když má na očích vzor, a to svou matku, nebo její náhradu (Matoušek, 2003). Stejně tak chlapec se bude lépe orientovat ve správném mužském chování ve chvíli, kdy bude vystaven přímému vlivu otce nebo jiného muže v rodině (Matoušek, 2003). Pro správné vytváření sexuální role je ale také důležitý kontakt s rodičem opačného pohlaví (Matoušek, 2003).

Každá rodina žije jinak a má svůj vlastní jedinečný příběh (Vágnerová a Lisá, 2022). Má nastavená různá pravidla fungování, která v nějaké míře respektují všichni členové rodiny (Matoušek, 2003).

1.1.2 Funkce rodiny

Existují 4 základní funkce, které představují místo rodiny (Dunovský et al., 1999).

Biologicko-reprodukční funkce

Tuto funkci lze nazývat i jako sexuální funkce, ve které se jedná o udržení života početím a porozením nového člena rodiny (Dunovský et al., 1999). Jedná se o nejdůležitější, základní funkci (Mondal, © 2021). Sexuální touha je jedním z nejdůležitějších a nejsilnějších instinktů a jde o přirozenou touhu lidské bytosti (Mondal, © 2021).

V dnešní společnosti není již nutné, aby k sexualitě docházelo pouze v rámci manželství (Havlík a Kořa, 2002). Ale ztrácí to svůj význam, kdy vztah mezi ženou a mužem mají touto funkcí najít svůj vlastní smysl (Dunovský et al., 1999). Nejedná se jen o to přivést dítě na svět, ale jedná se také o to, zabezpečit veškeré jeho potřeby a rozvíjet ho (Dunovský et al., 1999).

Ekonomicko-zabezpečovací funkce

V této funkci se jedná o všechny členy v rodině (Dunovský et al., 1999). Tato funkce nesmí převyšovat míru jiné funkce, jako je například emocionální (Špaňhelová, 2011). Z psychického hlediska je to pro zdravý růst dítěte velmi důležité (Špaňhelová, 2011). Střelec (1992) ekonomicko-zabezpečovací funkci vidí ze dvou pohledů. První pohled vystihuje rodinu jako potřebnou jednotku pro vývoj a fungování ekonomického systému každého jedince (Střelec, 1992). Jde o to, že jednotliví rodinní příslušníci se zapojují do výrobního nebo nevýrobního procesu, který se zabývá vykonáváním svého procesu (Střelec, 1992). Aby rodina dobře fungovala, prospívá také tím, že různě nakládá například s finančními prostředky (Střelec, 1992).

Druhý pohled na funkci se zabývá v zajištění rodiny po materiální stránce (Střelec, 1992). Jedná se o zajišťování dobrých životních podmínek a nejrůznějších domácích činností, které nejsou převážně koníčkem, ale nutností (Dunovský et al., 1999). Jedná se např. o uklízení, vaření, vzdělání, ale také ve funkci zabezpečovací se jedná o sociální, duševní nebo duchovní sféru, díky které poskytuje životní jistoty svým členům (Dunovský et al., 1999).

Funkce emocionální

Tato funkce je důležitá jak pro dospělé, tak pro děti, jen v jiné podobě (Dunovský et al., 1999). Jedná se o jednu z nejdůležitějších podmínek, která je vázaná na plně rozvinutého člověka, zralého a odpovědného, pro kterého není citový vztah něčím na krátkou dobu, ale jedná se o trvalou bázi jistoty a citovým zázemím pro celou rodinu, ve které se nic nepředstírá (Dunovský et al., 1999). Jedná se o rodinu, která je nenahraditelná, jedinečná, ale také velmi zraňující, a to v případě, kdy je rodina nefunkční, a to proto, že v této funkci jde především o uspokojování citových potřeb a o vzájemnou podporu (Malina, 2009).

Za funkční rodinu považujeme takovou rodinu, ve které se plní veškeré základní funkce a za afunkční rodinu označujeme tu rodinu, ve které není plněna jedna nebo více funkcí,

ale zároveň neohrožuje nijak život rodiny (Kraus a Poláčková, 2001). Ve chvíli, kdy dochází k úpadku a narušení socializačního vývoje u dítěte, nazýváme tuto funkci dysfunkční (Kraus a Poláčková, 2001).

Funkce socializačně-výchovná

Atmosféra a pozitivní emocionální vztahy jsou pro rodinu nejvýznamnější funkcí (Dunovský et al., 1999). Jedná se o zájem o dítě, jeho péči, výchovu, porozumět jeho potřebám, vývoji a požadavkům (Dunovský et al., 1999). Rozvíjet jeho schopnosti, dovednosti a síly, podporovat ho, ochraňovat a učit ho být schopno samo čelit těžším životním situacím a umět je překonat (Dunovský et al., 1999). Dítě se z rodiny učí normám, hodnotám, morálce a ideálům společnosti (Mondal, © 2021). Z poznatků, které získal od rodiny, dokáže dítě rozeznat, co je správné a co špatné (Mondal, © 2021). Díky rodině se dokáže orientovat ve svém okolí a dokáže si utvářet svou hodnotovou orientaci, která je základem pro formulování sebe samotného a jeho života (Střelec et al., 1993). V průběhu života v rodině se osobnost dítěte zcela vyvíjí (Mondal, © 2021).

1.1.3 Rodičovství

Základní informace o tom, co je to rodičovství, získají mladý lidé až narozením vlastního dítěte (Mühlfeit a Krůtková 2021). Člověk do rodičovství vstupuje také prostřednictvím adopce nebo sňatku s partnerem, který má již děti (Parenthood, © 2022). Základem správného rodičovství je, aby se dítě správně vyvíjelo (Mühlfeit a Krůtková 2021). A aby se dítě správně vyvíjelo, mělo by rodinné prostředí poskytovat dobrou atmosféru, vychovávat ho, jak nejlépe umí, a to s láskou a respektem (Mühlfeit a Krůtková 2021). Pozitivní vztah mezi rodičem a dítětem je velice důležitý (Positive relationships for..., 2020). Děti se tak nejlépe učí a rozvíjejí (Positive relationships for..., 2020). Pozitivní vztah se svým dítětem si rodič získá tím, že s ním tráví kvalitní čas a vytváří vhodné prostředí plné důvěry (Positive relationships for..., 2020). Rodiče by měli dávat pozor na to, aby dítě nebylo svědkem častých hádek, žádného fyzického násilí a aby nebyl pod žádným psychickým terorem (Mühlfeit a Krůtková 2021). Protože v případě, kdy vztah mezi rodiči nebo vztah k dítěti nefunguje dobře, tak rodinné prostředí se stává místem nepohody (Mühlfeit a Krůtková 2021). Na dítěti se to může projevit, ať už v blízké době, tak i v budoucnosti (Mühlfeit a Krůtková 2021). Psychická pohoda je u dítěte velmi důležitá a ve chvíli, kdy je narušena, dítěti se může změnit chování a reakce, které by rodiče neočekávali (Mühlfeit a Krůtková 2021). Častým příkladem je pomočování se

a nemluvnost, a to i ve věku, kdy si dítě už umí říct nebo dojít na záchod a mluví (Mühlfeit a Krůtková 2021). Důležité je tedy pomoci svému dítěti a vyřešit problém, být dobrým vzorem a ukázat mu, jak se správně chovat a pracovat se svými vlastními činy (Parent-Child Relationship..., 2018). Společně hledat řešení, tím se dítě naučí, jak se s potížemi vypořádat vhodným způsobem (Parent-Child Relationship..., 2018).

Dalším příkladem, aby byla psychická pohoda dítěte v pořádku je trávit s ním čas (Sekot, 2019). Alespoň jeden z rodičů by měl s dítětem sdílet i volnočasové aktivity, které dítě baví a je to jeho koníčkem (Sekot, 2019). I takhle rodič dítěti ukazuje svůj zájem o něj (Sekot, 2019). Dále by si rodiče měli dávat pozor i na to, jak, o čem a co dítěti říkají, protože děti vnímají všechna slova, ale jejich podvědomí už nerozlišuje, jestli je něco pravda, nebo není, a proto by měli být rodiče velmi opatrní (Mühlfeit a Krůtková 2021). Důležité je to především pro jeho budoucí osobnost (Mühlfeit a Krůtková 2021).

Ve chvíli, kdy rodiče nevědí, jak funguje dětský mozek a nejsou opatrní, dochází často k takové výchově, ve které byli vychováváni oni sami, to ale nemusí být vždy ta nejlepší cesta (Mühlfeit a Krůtková 2021). Dítěti se mohou častokrát projevit jak dobré zážitky, tak i dětské strachy, traumata, ale i zanedbávání a významné ztráty (Goldstein, © 2022). Proto například i hodnocení dítěte nebo svého okolí či věcí je další z možností, která může způsobit vnitřní nepohodu, protože při velkém množství hodnocení reality si dítě může vytvářet černobílý svět, ve kterém vnímá pouze to dobré nebo špatné a krásné nebo ošklivé (Mühlfeit a Krůtková 2021). Příliš častým hodnocením můžeme poukazovat a zvykat si na to, že je třeba neustále něco kolem sebe hodnotit a srovnávat (Mühlfeit a Krůtková 2021). Rodiče by místo hodnocení měli pouze popisovat realitu, nebo se dítěte rovnou ptát na jeho pohled a komunikovat s ním o tom, aby se dokázalo naučit mít vlastní názory na svět kolem sebe (Mühlfeit a Krůtková 2021). Podle Helus (2015) je rodina základem a jaká je, jak se v ní rodiče chovají, tak se chovají nebo budou chovat jejich děti.

1.1.4 Druhy rodiny

Nukleární rodina

V současnosti se jedná o nejčastější typ rodiny, která se skládá z několika málo lidí, kterou tvoří partnerská dvojice, ať už se jedná o manželé nebo nikoli, a pečují o své děti, či děti z předchozího manželství muže a ženy (Helus, 2015). Tomu zároveň říkáme rodina dvougenerační, která se skládá z generací rodičů a generací potomků (Sobotková, 2012).

Nukleární rodiny mají jedno nebo i více dětí, které jsou biologické nebo mohou být i adoptované, ale důležité je, že rodiče své děti vychovávají společně v ideálním rodinném prostředí (There Are 6 Different Family Types..., 2022).

Když jsou v rodině oba rodiče, je to pro jejich děti skvělým příkladem a takové rodiny bývají velmi silné a úspěšné (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Děti z nukleárních rodin mají mnoho výhod oproti jiným rodinám, to může děti vést v životě kupředu (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Nicméně všechny nukleární rodiny nemusí být dokonalé, například když taková rodina zahrne svou širší rodinu, tak je pravděpodobné, že jejich podpůrný systém nebude tak silný (There Are 6 Different Family Types..., 2022).

Neúplná rodina

Neúplná rodina je taková rodina, ve které chybí otec či matka (Helus, 2015). Rodič se pravděpodobně buď nikdy neoženil, ovdověl nebo se rozvedl (There Are 6 Different Family Types..., 2022). V této situaci se nejčastěji setkáváme s případem, že chybí otec (Helus, 2015). Tato situace může být kompenzována jinými muži, s kterými je rodina v blízkém kontaktu, často hovoříme o dědečkovi, strýci nebo o matčiny přítelovi (Helus, 2015). Dnes, to že rodič vychovává své dítě sám, není tak neobvyklé (There Are 6 Different Family Types..., 2022).

Často se můžeme v neúplné rodině setkat s rozmazlováním dítěte, a to ze strany chybějícího rodiče nebo ze strany nového matčina partnera, nebo otcovy nové partnerky, kteří chtějí ukázat sobě, dítěti i partnerovi/ partnerce, že jsou lepšími rodiči, než rodič pokrevní (Helus, 2015). Postupem času se rozmazlované dítě stává náročnější a těžko zvladatelné, může tedy docházet ke krizi vztahu k dítěti i k celkové krizi rodinného fungování (Helus, 2015).

Vychovávat své děti sám a být samoživitel může být pro rodiče velmi náročné (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Náročné to ale může být i pro dítě z neúplné rodiny, když rodiče žijí odděleně, nebo znají jen jednoho z rodičů (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Proto je velmi důležité, aby se rodina mohla spolehnout jeden na druhého, na lásku a podporu (There Are 6 Different Family Types..., 2022).

Nevlastní rodina

O rodině nevlastní hovoříme tehdy, kdy jeden z partnerů, muž či žena má v rodině dítě z předešlého partnerství, a to dítě z předešlého vztahu žije se svým rodičem v totožné domácnosti, ale společně i s novým partnerem (Kolář, 2012). Rodiče mohou být z nového manželství velmi nadšený a plný očekávání (Segal a Robinson, 2022). U dětí tomu tak, ale většinou není (Segal a Robinson, 2022). Děti z nového rodiče nemusí být nadšený, mohou se cítit nejistí z důvodu nadcházejících změn a toho, jak se ovlivní vztahy s jejich přirozenými rodiči (Segal a Robinson, 2022). Zpočátku děti nepřijímají žádné rodičovství od nevlastních rodičů (Papernow, © 2022). Dalším problémem může být nevlastní sourozenec, kterého možná dobře neznají, nebo ho nemají rádi (Segal a Robinson, 2022).

Začátky bývají náročné, ale když rodina společně komunikuje, vzájemně se respektují a předávají si lásku a trpělivost, může se vytvořit úzké pouto mezi celou rodinou a vznikne tak láskyplná a úspěšná rodina (Segal a Robinson, 2022).

Protože někdy trvá velmi dlouho, než si nevlastní rodiče zvyknou na nevlastní děti nebo naopak, existuje možnost nechat si pomoci od terapeuta s výcvikem a zkušenostmi s dynamikou nevlastní rodiny (Papernow, © 2022). Párová terapie nabízí bezpečné místo, kde se mohou sdílet pocity a pomáhá vyřešit rozdíly (Papernow, © 2022). Terapeut dokáže pomoci vyřešit některá stará zranění a pomůže usnadnit život v přítomnosti (Papernow, © 2022).

Rozšířená rodina

V rozšířené rodině žije více generací dohromady (Kolář, 2012) To znamená, že ve stejné domácnosti žije celé rodina včetně příbuzenstva (Kolář, 2012). To obvykle obsahuje tety, strýce, bratrance nebo jiné příbuzenstvo (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Sdílí společně domácnosti, nebo žijí od sebe velmi blízko (Kolář, 2012). Takové rodiny společně žijí převážně z důvodu sociální podpory a dosažení společných cílů (There Are 6 Different Family Types..., 2022). Širší rodina si je velmi blízká, to ale vždy neznamená, že žít takhle pohromadě je snadné (There Are 6 Different Family Types..., 2022). V rodinách může docházet k odlišným názorům a někteří lidé mohou takto žít jen z jejich povinnosti, a ne protože chtějí (There Are 6 Different Family Types..., 2022).

1.1.5 Nefunkční rodina

V nefunkční rodině neboli dysfunkční se často setkáváme s různými konflikty, se špatným chováním nebo také se zneužíváním (Is my family dysfunctional? © 2022). V nefunkční rodině se často objevují rodiče, kteří jsou nezralí, nedostupní, ale také se závislostí na návykových látkách, závislých na hazardních hrách, shopaholismu a dalších činnostech (Nittle, 2021). Dále mohou mít poruchu osobnosti i poruchu nálady (Nittle, 2021). Také se můžeme setkávat s rivalitou sourozenců, s konflikty mezi rodiči a dětmi, s mimomanželskými aférami, a i s nezaměstnaností rodičů (Dysfunctional Family..., 2022). Existuje spousta faktorů, které vedou k dysfunkčnímu rodinnému životu (Dysfunctional Family..., 2022). V každé rodině se tyto faktory mohou vyskytovat v různé míře (Dysfunctional Family..., 2022). V těchto rodinách se obvykle setkáváme s autoritářským výchovným stylem, ve kterém mají mezi sebou členové rodiny toxický a násilnický vztah (Nittle, 2021).

Autoritářský výchovný vztah je, když rodiče dítěti neustále něco přikazují, zakazují a neberou ohled na jejich názory a zájmy (Helus, 2015). Rodiče své děti ustavičně omezují a vyžadují automatickou poslušnost a používají velmi často tresty, ať už psychické, tak fyzické (Helus, 2015). V dítěti se obvykle projevují negativní city jako je strach, nenávisť, hněv, beznaděje, stesk, pocit samoty a nemilovnosti (Helus, 2015). Dítě, které má autoritářské rodiče je obvykle vzdorovité, nesnáší své rodiče a je také vystaveno vyššímu riziku autoritářského chování jak v přátelství, tak i v budoucích vztazích (Pearce, © 2022).

Žádná rodina ani žádní rodiče nejsou vždy dokonalí, každý občas může udělat nějakou chybu, ale v nefungujících rodinách jsou různé problémy časté a často bývají i ignorovány nebo popírány (Nittle, 2021). Rodiče si obvykle ani neuvědomují, co jejich chování může způsobit a ani to, že si děti ponesou zkušenosti z jejich dysfunkční rodiny do svých životů i budoucích vlastních rodin (Li, 2022). Děti mají často od rodičů výslovný zákaz o problémech v rodině mluvit s lidmi zvenčí (Nittle, 2021). Ty odvážné děti, které se pokusí o problém s někým mluvit, mohou být následně zahanbeny nebo potrestány (Nittle, 2021). Popírání reality vede dítě k nízké sebeúctě a k trápení se (Nittle, 2021).

Některé děti, které žijí v nefunkční rodině si nemusí ani uvědomovat, že je v ní něco špatně, protože nemají zkušenosti a nevědí, co je normální a co je abnormální (Nittle, 2021). Nebo mohou mít děti z dysfunkčních rodin zdání, že nic takového jako je funkční

rodina a bezproblémový život neexistuje (Dysfunctional Family..., 2022). Tyto děti si uvědomí, jak byla problematická jejich původní rodina, až ve chvíli, kdy stráví nějaký čas s jinou rodinou, anebo až si založí svou vlastní (Nittle, 2021). Se založením vlastní rodiny si možná uvědomí i to, že by se nikdy ke svým dětem nechovali tak, jak se k nim chovali jejich rodiče, když vyrůstali (Nittle, 2021). K prolomení dysfunkčních vzorců stačí své vlastní uvědomění a snaha k sebezkoumání (Is my family dysfunctional? © 2022).

1.1.6 Sociální práce v nefunkčních rodinách

Ve chvíli, kdy se v rodině neustále opakují různé problémy, jako je například špatné zacházení s dítětem, poruchy chování nebo stavy duševního zdraví, je potřeba obrátit se na sociálního pracovníka, který řeší opakující se problémy, které negativně ovlivňují kvalitu jejich života (How Do Social Workers..., 2019). Krizové služby, které jsou vedeny profesionálním sociálním pracovníkem se poskytují v situaci ohrožení dítěte nebo dospělého (Matoušek et al., 2008). Jedná se o krátkodobou službu, která vyžaduje rychlé, kvalitní hodnocení rodinné situace a efektivní pomoc (Matoušek et al., 2008). Chrání ohroženou mládež a snaží se pomoci znevýhodněným rodinám dobře naplnit potřeby jejich dětí (Child Welfare Social Work..., © 2022). Pracovník, který poskytuje krizovou pomoc, musí zvládnout spolupracovat i s jinými institucemi, mezi které se řadí policie a soud (Matoušek et al.,). Domácí prostředí, které je nebezpečné pro dítě, nebo nesplňuje určité normy, může sociální pracovník rodičům jejich dítě vzít (Child Welfare Social Work..., © 2022). Sociální pracovník tedy navštěvuje ty rodiny, které jsou zcela nefunkční (Matoušek et al., 2008). Mezi další základní povinnosti sociálního pracovníka se řadí pomáhání rodičům naplňovat potřeby jejich dětí a to tak, že je seznamují se zdroji a pomáhají jim orientovat se ve vzdělávacích programech (Child Welfare Social Work..., © 2022). Vzdělávací programy jsou poskytovány dlouhodobě, jejichž cílem je podporovat rodiče v rodičovské roli, naučit je tvořivě řešit konflikty a udržovat kvalitní vztahy (Matoušek et al., 2008). Dále pomáhají orientovat se v terapiích (Child Welfare Social Work..., © 2022). Terapeutické služby se poskytují jednotlivcům i celým rodinám, kteří mají problémy v rodinném soužití (Matoušek et al., 2008). Terapie musí mít vždy jasně definovaný cíl (Matoušek et al., 2008). Také pomáhají orientovat se v poradenství (Child Welfare Social Work..., © 2022). Poradenské služby jsou krátkodobé, poskytované ve specializovaných institucích, ve kterých se nachází tým profesionálů (Matoušek et al., 2008). Zaměřují se na aktuální problémy rodinného soužití, a také na

výchovu dětí (Matoušek et al., 2008). Povinností sociálního pracovníka je také pomoc se zajištěním krátkodobé a dlouhodobé péče o děti, o které se rodina nemůže postarat (Child Welfare Social Work..., © 2022).

1.2 Dítě

1.2.1 Nejlepší start do života

Základem je poskytnout dětem ten nejlepší start do života, který současně zlepšuje zdraví a snižuje nerovnosti (Giving Children the Best Start in Life, © 2022). Nejdůležitější období je během těhotenství a raných let (Factors That Affect Child Development, © 2021). V tomto období má významný vliv na jeho dlouhodobý vývoj a jeho životní šance (Giving Children the Best Start in Life, © 2022). Je to období, ve kterém je položen základ pro budoucí učení, chování i zdraví a je to nejlepší start do života (Factors That Affect Child Development, © 2021). Nejdůležitější roli pro život dítěte hrají rodiče (Give Your Child..., 2013). Pro správný vývoj mozku je tedy velmi důležitý vztah s rodiči a dalšími důležitými lidmi (Factors That Affect Child Development, © 2021). Dobré vztahy jsou pro dítě důležité po celý jeho život (Factors That Affect Child Development, © 2021).

1.2.2 Co má vliv na dítě?

To, jak se matka chová ke svému novorozenci má často vliv na to, jaké má žena osobní prožitky mateřského pečování, kterého se jí dostávalo v dětském věku (Jedlička, 2017). Většina matek se na své nové miminko napojí přirozeně a během pár hodin, po porodu cítí ohromující lásku a připoutání se (Steinfeld, © 2022). Žena se v mateřství snaží pečovat a vychovávat své dítě, jak nejlépe dokáže (Jedlička, 2017). Pokud tedy nedochází u ženy již v těhotenství k nechtění dítěte, nebo jestliže během těhotenství, nebo i po porodu nedojde ke změně (Jedlička, 2017). Ženy mohou být v těhotenství ve stresu, mohou mít obavy o zdraví dítěte, obavy o tělo po těhotenství a sexualitu, obavy ze zklamání z kvality podpory od partnera, pocit osamělosti, pocit viny z negativních myšlenek na dítě nebo rodičovství, nebo obavy z financí (Dewar, 2022). Z těchto obav a hormonálních, fyzických, emocionálních a finančních změn po narození dítěte mohou ženy způsobit poporodní deprese (Postpartum Depression, 2022). Docházet může také k necitelnému odmítání (Jedlička, 2017). Necitelné odmítání se projevuje například celkovým odměřením, bezcitností, lhostejností vůči dítěti, dále žena nemá zájem kojit, zanedbává hygienu a může se to dostat až k surové manipulaci s tělíčkem dítěte (Jedlička,

2017). V nejhorších případech si žena může vybíjet svou zlost na dítěti, a to aktivním ubližováním, anebo bolestným fyzickým týráním. (Jedlička, 2017).

V případě, kdy je dítě neustále ve stresu a prožívá pravidelné krizové situace, může mít v průběhu vývoje různé potíže (Caring For your Child..., © 2021). Příkladem mohou být fyzické potíže jako je bolest hlavy, žaludku, horečky, kašel, strach, úzkosti, deprese, mají noční můry (Caring For your Child..., © 2021). Problémy s krmením, spánkem a později i s chováním a učením (Postpartum Depression, 2022). Také se mohou vracet ke způsobům chování, na které byly zvyklé, a to je například pomočování, častý pláč, cucání palce, strach ze samoty (Caring For your Child..., © 2021). Některé děti mohou stres projevovat agresí, nebo naopak jsou plaché, tiché, uzavřené, smutné a nesoustředěné (Caring For your Child..., © 2021). Můžou mít také i vyšší riziko obezity nebo vývojových poruch, a i narušené sociální dovednosti (Postpartum Depression, 2022). Obvykle dochází i k problému s navazováním spojení (Postpartum Depression, 2022).

Veškeré chování i pocity matky mají vliv na dítě (Postpartum Depression, 2022). Velmi důležitá je u ženy psychická pohoda a ochraňující podpora jejího partnera, a i nejbližšího příbuzenstva (Jedlička, 2017). Rodiče mají velký vliv na výchovu dítěte, určování způsobů, a také jak se budou psychicky i sociálně vyvíjet (Arora, 2021). Zásadní roli hraje i prostředí. Prostor, ve kterém dítě vyrůstá, ale také jeho sociální prostředí a vztahy s rodinou i vrstevníky (Arora, 2021).

Ve chvíli, kdy se objevují v období těhotenství i po těhotenství nějaké psychosociální problémy, je dobré se obrátit na sociálního pracovníka, který pomáhá na tyto problémy reagovat (What is a Perinatal Social Worker, 2017). Sociální pracovník pomáhá s plánováním a dává rodinám naději směřovat k dobré budoucnosti (What is a Perinatal Social Worker, 2017).

Dítě potřebuje především lásku, dobrou péči a zájem od svých rodičů, aby z něho vyrostl zdravý funkční jedinec (Arora, 2021). Děti bez lásky jsou často citově oploštěné, sociálně méně obratné a mají větší sklon k úzkosti a k depresím, mohou mít i problém se sami k sobě chovat hezky, projevovat city, nedokážou se pochválit a v případě neúspěchu se k sobě chovají tak, jak s nimi nakládali jejich nespokojení rodiče (Jedlička, 2017). Pocit nemilovanosti rodičů se může projevit i až v pozdějším věku, například v adolescenci, kdy si děti často vytvářejí různé vztahové problémy, například se svými kamarády, spolužáky, s partnery, ale především s rodinou (Jedlička, 2017). To samé může platit

i pro dospělé osoby, kteří nemají moc přátel, i když po tom touží a v lásce zklamávají, mají problémy i v zaměstnání se svými nadřízenými, kolegy, a to z důvodu, že se mohou cítit nedostatečně ocenění, ublíženi a zklamáni (Jedlička, 2017).

Osoby, které se cítili v dětství osamělý, nemají dořešené problémy se svými rodiči a zodpovězené otázky vlastní hodnoty, se chtějí co nejrychleji dostat do mateřské či otcovské role, protože si myslí, že se tím všechny problémy vyřeší (Jedlička, 2017). Ale v této chvíli spíše dochází k regresi než k vyššímu stupni zralosti (Jedlička, 2017). Zatímco se rodiče svému dítěti věnují, mazlí ho, pečují o něj, tak se dítě učí důvěřovat (Factors That Affect Child Development, © 2021). Když si s ním rodiče hrají, poslouchají a reagují na své dítě, tak se jedinec učí sociálním dovednostem a navazováním vztahů s ostatními (Factors That Affect Child Development, © 2021). Tím, že se rodiče věnují svému dítěti a dobře se o něj starají, dokáže dítě sledovat vše, co se kolem něj děje, umí věnovat pozornost věcem, které jsou důležité a dokáže zabránit tomu, aby se cítilo zahlceno (Factors That Affect Child Development, © 2021). Dítě se tak díky tomu stává obvykle schopné (Factors That Affect Child Development, © 2021).

1.3 Rozvod

Rozvod dvou jedinců je jedno z nejtěžších období v životě, kdy se jedná o formálně právní ukončení manželského vztahu (Matějček a Dytrych, 2002). Jedním z partnerů je podán návrh na rozvod a poté následuje soudní řízením do kterého vstupují úřední instituce jako jsou například právníci, soudy a oddělení péče o dítě (Matějček a Dytrych, 2002).

Běžným důvodem rozvodu je nevěra, nedostatek intimity, závazku, základní neslučitelnost, časté konflikty, finanční problémy nebo rozdíly, závislost a zneužívání (Divorce, © 2022).

Rozvod je velmi těžkou emocionální událostí, která je těžká nejen pro rodiče a děti, ale také často pro celou širší rodinu (Matějček a Dytrych, 2002). Rodiče se během rozvodu musí vyrovnat s neúspěchem vztahu a nastavit si jak citově, tak finančně nezávislý život (Divorce, © 2022). Obvykle nejtěžším dopadem rozvodu pro rodiče je trávení méně času se svým dítětem (Divorce, © 2022).

Pro děti může být rozvod traumatizující zkušeností, nebo naopak vysvobozením, protože některé děti zažívají mnohem větší problémy, když rodiče spolu zůstávají kvůli nim,

zůstávají ale ve vysoce konfliktním vztahu (Healthy divorce..., 2013). Někteří rodiče si neuvědomují nebo si uvědomovat nechťejí, jaké stopy svým chováním zanechávají na křehké psychice dítěte, které má stejně rádo oba své rodiče a musí žít v prostředí, kde je mezi rodiči velké napětí (Rogalewiczová, 2019). Každé dítě trpí rodinným rozvratem, jen každé dítě má jiné reakce, záleží na jeho věku a také pohlaví (Matějček a Dytrych, 2002). Také se důsledky rozvodu rodičů u dítěte nemusí projevovat hned, ale mohou se začít projevovat ve vzorcích chování až v období puberty nebo dokonce až v dospělosti (Matějček a Dytrych, 2002).

Pro dítě je nejlepší, když se rodiče na rozvodu shodnou a společně vymyslí plán, který společně představí svým dětem, mluví s ním otevřeně a s předstihem (Healthy divorce..., 2013). Aby dítě co nejméně trpělo, je velmi důležité udržovat kontakt i po rozvodu s oběma rodiči (Healthy divorce..., 2013).

1.3.1 Vliv rozvodu na dítě

Rozvod má na děti vždy nějaký dopad a nesou si následky, které se mohou projevit, když vyrůstají, nebo až ve vyšším věku (Understanding the Effects..., © 2022). Dopady rozvodu na dítě mohou odeznít během jednoho či dvou let, nebo mohou přetrvávat déle a nejvíce se projevit až v dospělosti (Divorce, © 2022). Spousta dětí se dokáže z rozvodů rodičů rychle vzpamatovat, ale u některých, když je rozvod rodičů komplikovanější, nebo vztahy mezi rodiči jsou napjaté, mohou být dopady rozvodů na dítě značně kritické (Understanding the Effects..., © 2022). Rodiče by měli své děti ušetřit z rozhovorů, kde jeden rodič z jakéhokoli důvodu očerňuje druhého (Divorce, © 2022). Protože běžně nepoškozuje děti to, že rodiče nebudou žít spolu, ale vidět jejich rodiče bojovat, hádat se a být v nouzi (Divorce, © 2022). Když tomu tak není, děti mohou mít často pocit vzteku, zmatenosti, úzkosti, strach ze samoty (Effects of Divorce on Children, © 2022). Když jeden rodič odešel z jejich života, může odejít i druhý, nebo také mohou mít pocit, že ztrácí domov, i způsob života, dále se mohou cítit odmítnutý a nejistý (Effects of Divorce on Children, © 2022). Obvykle dochází i k poklesu pozornosti ve škole a zhoršení známek (Divorce, © 2022).

Tyto pocity u dítěte se mohou často zhoršovat například, když se musí přestěhovat nebo změnit školu, to může totiž vést i k finanční zátěži pro jejich život (Effects of Divorce on Children, © 2022). Komplikované rozvody mají i vysoký vliv na jeho emoce, zdraví

a také i chování (Smith, 2018). Může se dokonce setkat i se sebevražednými myšlenkami více, než děti úplných rodin (Smith, 2018).

U rozvodu často dochází ke změně v domácnosti a její rutiny (Divorce, © 2022). Pro děti je ale nejdůležitější cítit od obou rodičů lásku a mít jistotu, že nebudou opuštěni (Divorce, © 2022).

1.3.2 Vliv rozvodu rodičů v jednotlivých vývojových etapách dítěte

Novorozenec a kojenec (do 1 roku)

Novorozenci ani kojenci ještě nedokážou porozumět významu a obsahu slov (Špaňhelová, 2011). Kojenci sice rozumí některým slovům, ale pouze těm jednoduchým a základním jako je máma, táta, půjdeme ven, udělej babičce „pápá“, ale nedokážou ještě pochopit složitosti, jako je rodina, rodinný život, rozvod, zklamání (Špaňhelová, 2011). Pro správný zdravý vývoj dítěte je důležité chránit dítě před fyzickým poškozením a neúměrným stresem (McIntosh a Booth, 2021). Chrání je tím, že jsou rodiče vnímavou přítomností, jsou důslední a pečliví (McIntosh a Booth, 2021). Novorozenci a kojenci dokážou vnímat atmosféru, která doma je, dovedou rozpoznat, jestli je doma pohoda a zda panuje harmonie a řád (Špaňhelová, 2011). Pokud je v rodině klid, mluví se klidným hlasem, který je milý a příjemný, smějí se, tak je to příjemné i pro to dítě a prožívá také vnitřní klid (Špaňhelová, 2011). Pokud se ale doma často křičí nebo osoba, která se o dítě danou chvíli stará je neklidná, rozrušená, nebo pláče, tak se neklid projeví i u dítěte (Špaňhelová, 2011). Děti cítí to napětí ve svém okolí (Stages of Development..., © 2022). Neklid u dětí se často projevuje větší plačtivostí, častým buzením, nebo připoutáním se k prsu při kojení (Špaňhelová, 2011). Ve chvíli, kdy si kojenec všimne a uvědomí ztrátu jednoho z rodičů, častým příznakem potíží je regrese (Stages of Development..., © 2022). Regrese znamená návrat k normálnímu chování v mladším věku (Stages of Development..., © 2022). Příkladem může být, že dítě nereaguje a nedělá pokroky ve vývoji, často a hodně páče a je obtížné ho uklidnit (Stages of Development..., © 2022).

V této fázi vývoje je pro dítě nejdůležitější, aby se cítilo milováno a v bezpečí (Stages of Development..., © 2022). Proto je pro sociální vývoj důležitý osobní kontakt, krmení, povídání s dítětem, vyprávění o skutečných událostech a mazlení ho (Novak, 2022). Dítě musí být přesvědčeno, že může svým rodičům důvěřovat, že naplní jeho potřeby (Stages of Development..., © 2022). Cítit se součástí komunity, čímž je v této fázi rodina (Novak,

2022). Také je velmi důležité, aby se dodržovala denní rutina, která udržuje dítě pravidelně ve známém prostředí (Stages of Development..., © 2022).

Batole (od 1 do 3 let)

Dítě v batolecím věku je velmi fixované na svou rodinu, své okolí a domov, dokáže vnímat slova i jejich význam, obsah a chápe i základní souvislosti (Mikulková, 2021). Dokáže se zapojovat do svého okolí, ale pořád dává přednost hře (DiProperzio, 2022). Domov je pro dítě prostředí, které má pro něj být bezpečné (Mikulková, 2021). V případě, kdy se v rodině rodiče často hádají a dítě je tomu svědkem, je důležité mu nabídnout náruč a krátké vysvětlení (Špaňhelová, 2011). V neklidu dítěte a v napjaté atmosféře se obvykle projevuje neklid při spánku, noční děsy, vztek, ale také regrese (Mikulková, 2021).

Předškolák (od 3 do 6 let)

Děti v předškolním věku již zvládají trávit čas mimo svůj známý prostor, začínají vnímat názory okolí a mají velkou fantazii (Mikulková, 2021). Je velmi důležité se o dítě zajímat, vědět co prožívá, co mu vrtá v hlavě, aby mu rodiče mohli, popřípadě pomoci (Špaňhelová, 2011). Děti potřebují mluvit o svých pocitech a potřebují dostat zpětnou vazbu o tom, že jejich pocity a činy jsou normální (Stages of Development..., © 2022). Děti v předškolním věku vykazují jednotlivé vlastnosti, které musí rodiče vzít v úvahu (Stages of Development..., © 2022). V tomto věku je pro děti ještě rozvod nepochopitelný, hlavně kvůli nejistotě, kterou přináší (Broadwell, 2022). Za každou cenu nechtějí, aby se jejich rodiče rozváděli, bez ohledu na to, jak napjaté to v jejich domácnosti je (Broadwell, 2022). Mohou mít pocit, že jsou oni důvodem, proč se jejich rodiče rozvádějí, mohou mít strach z opuštění a mít z toho zmatek, proto je velmi důležitá komunikace s rodiči (Stages of Development..., © 2022). Pro děti je dobré, aby si rodiče po rozvodu stanovily přesný a pravidelný plán návštěv, který budou dodržovat (Broadwell, 2022).

Mladší školní věk (do 11 let)

Pro dítě v tomto věku je rozvod rodičů velmi obtížnou událostí, protože dítě se nachází v přelomovém období, kdy je dítě ještě značně závislé na svých rodičích (Mikulková, 2021). U dítěte se již projevuje značnější rozumová zralost (Špaňhelová, 2011). Dokáže tedy slyšet argumenty a důvody, proč se rodiče rozvádějí a zvládá pochopit celou situaci,

dokonce i říct svůj názor (Špaňhelová, 2011). Děti v tomto věku mohou bojovat s pocity opuštěnosti (Broadwell, 2022). Bojí se, že by mohl ztratit jednoho z rodičů. Doufají a obvykle i věří, že dokážou manželství svých rodičů zachránit (Broadwell, 2022).

Neklid, strach nebo stres z rozvodu rodičů se u dítěte v tomto věku často projevuje ve výchovných problémech, ve zhoršení školního prospěchu nebo psychosomatickým onemocněním (Mikulková, 2021). Děti ale o problému neradi mluví před ostatními (před kamarády, spolužáky), proto se obvykle stávají třídním šaškem, nebo si vybíjejí své zklamání a zlost na slabších dětech (Mikulková, 2021). Nebo jsou neklidný a nesoustředěný (Mikulková, 2021). Svůj hněv může dítě projevovat i obviňováním svých rodičů, nebo pouze jedno z nich (Broadwell, 2022). Může své rodiče srovnávat s hodným a zlým (Broadwell, 2022). Poté je obviňovat, že jsou zlí a sobečtí (Broadwell, 2022).

Období dospívání (od 11 do 20 let)

Puberta je běžně pro rodiče i pro samotné dítě značně náročná (Špaňhelová, 2011). Jejich tělo se mění a zároveň se musí smířit se všemi novými prvky v jejich životech (Pearce, © 2022). Dítě v tomto věku bývá obvykle ke všem a všemu velmi kritický, má časté změny nálad a hledá samo sebe, svou identitu, kdo je a kam patří (Špaňhelová, 2011). V tomto věku se dítě chce i více osamostatnit od rodiny, ale přesto je i tak na rodičích závislé (Špaňhelová, 2011). V případě, kdy pubertu spojíme s rozvodem, tak studie poukazují, že to často může ovlivnit vývoj člověka (Pearce, © 2022). Proto je komunikace mezi rodiči a dětmi velmi důležitá, ale rodiče by se měli snažit dát dítěti prostor a čas na to se vyjádřit, měli by mu nechat uvolnit své emoce, ať se jedná o křik, pláč, sport, zpěv a podobně (Špaňhelová, 2011).

V pubertě ale často dochází k rizikovému chování a zvláště ve chvíli, kdy se dítě ještě nachází v nějaké nepříjemné a krizové situaci (Mikulková, 2021). Může docházet k záškoláctví, ke ztrátě motivace, k sebepoškozování, experimentování s návykovými látkami nebo také k sexuálnímu chování a ranému partnerství (Mikulková, 2021).

1.3.3. Pozitivní vliv dítěte na rozvod rodičů

Rozvod děti ovlivňuje spousta rozdílnými způsoby, je ale značně důležité, aby si rodiče uvědomili, že dopad na dítě nemusí být vždy negativní, ale velmi záleží, jak se k tomu postaví, a jak nebo jakým způsobem to dítěti oznámí (The Positive Effects..., © 2022).

Spousta rodičů se hádají, nedokážou spolu fungovat a v některém manželství může docházet i k fyzickému násilí, a i přesto spousta rodičů nevědí, jestli se rozvést, aby tím neublížili svým dětem (The Positive Effects..., 2022). Ale ty děti, který jsou vystaveny různým konfliktům mezi rodiči, a přesto žijí všichni pod jednou střechou, tak takový život může být extrémně stresující, a to jak pro děti, tak pro rodiče (Williams, 2017). Protože, když jsou děti různým konfliktům a stresovým situacím vystaveny, tak samy ten stres prožívají (Williams, 2017). Spousta odborníků se shodují na tom, že vždy, když to mezi rodiči už opravdu nefunguje, tak je lepší se rozvést, protože když je dítě svědkem častých zlých hádek, nebo dokonce domácího násilí, může to pro něj být mnohem traumatizující, než vyrovnat se s rozvodem (The Positive Effects..., 2022). Navíc náramně děti již očekávají nebo dokonce chtějí, aby se jejich rodiče rozvedli a když se tak stane, nejsou občas ani šokováni, ale naopak se jim uleví (The Positive Effects..., 2022).

Rozvod rodičů může dětem přinést velkou životní lekci, která jim ukazuje, že všechny vztahy nemusí trvat věčně a v případě, když vztah nefunguje, neznamena to, že v něm musí za každou cenu zůstat, ale existuje i jiná možnost (The Positive Effects..., © 2022). Ukazují tím svým dětem i to, že každý má nárok na to, být šťastný a žít ve zdravém, spokojeném vztahu (Williams, 2017). Děti se také lépe učí komunikovat, řešit konflikty, jsou odolnější a přizpůsobivější (The Positive Effects..., © 2022). Tedy pouze v případě, kdy je rozvod rodičů řešen přátelsky (The Positive Effects..., © 2022). Dalším pozitivem může být také to, že rodiče se po rozvodu mohou chtít více snažit a mít větší zájem o své dítě (The Positive Effects..., 2022). Dítě má pak více příležitostí k osobnímu setkání s rodiči (The Positive Effects..., 2022).

Dětem prospívá, když cítí, že jsou jejich rodiče šťastnější a méně vystresovaní, protože mezi rodiči a dětmi se vyskytuje silné spojení, proto se i děti pak cítí šťastnějšími (The Positive Effects..., 2022).

1.3.4. Práce s rodinami v rozvodové situaci

Rozvod je velmi obtížnou situací, který ovlivňuje především situaci dětí, a proto se často spolupracuje i se sociálním pracovníkem (Práce s rodinami..., 2017). Sociální pracovník rozpadajícím se rodinám poskytuje potřebnou pomoc a podporu (Práce s rodinami..., 2017). Pomáhá rodinám vylepšit vztahy a vyrovnat se s náročnými situacemi (Role of Social Worker..., 2021). Poskytne rodinám poradenství, vysvětlí rodičům přednosti a rizika individuálních kroků, sepíše nezbytné návrhy a uskuteční s nimi mimosoudní

dohody (Práce s rodinami..., 2017). Sociální pracovník také velmi zasahuje do výkonu sociálně-právní ochrany dětí a zastupuje dítě v soudním řízení (Práce s rodinami..., 2017). V případě, kdy se v rodině objevuje zanedbávání, zneužívání návykových látek nebo násilí, mohou sociální pracovníci doporučit dočasné odebrání dítěte, a to do té doby, dokud rodiče své potíže nevyřeší (Role of Social Worker..., 2021).

1.3.5. Péče o děti po rozvodu rodičů

Ve chvíli, kdy se manželství rozpadá, je nejdůležitější vyřešit péči o dítě (Custody of minors after divorce..., © 2019). Nejlepší variantou je, když se rodiče shodnou, a to i za cenu zapojení nějaké třetí strany. Jednat mohou s mediátorem, právníkem, nebo i jen se společnými přáteli (Custody of minors after divorce..., © 2019). V případě, že se rodiče nedomluví, rozhodne o svěření dítěte do péče soud (Custody of minors after divorce..., © 2019).

Ke každému rozvodovému řízení, ve kterém se nachází nezletilé děti, musí podat vyjádření OSPOD (OSPOD a jeho role..., © 2016). Po dobu rozvodu se OSPOD stává opatrovníkem dítěte a rozhoduje o svěření do péče, úpravě styku rodiči s dětmi a určuje o vyživovací povinnosti (OSPOD a jeho role..., © 2016). Podstata kolizního opatrovníka se zakládá na tom, že zastupuje oprávněné zájmy dítěte u soudu, a to ve chvíli, kdy rodiče nemají možnost hájit své děti sami (Rozvod či rozvod v praxi..., 2021). Přání a zájmy rodičů se mohou lišit od zájmu dětí, proto se mnohdy stává, že OSPOD nepostupuje dle přání rodičů (Rozvod či rozvod v praxi..., 2021). Mezi práva a povinnosti OSPODu patří setkání se s dítětem bez přítomnosti rodičů, mohou provádět sociální šetření, a to jak v místě bydliště, tak i v jiných zařízeních, mohou vyžadovat zprávy od školy, lékaře i psychologa a posuzují potřeby dítěte, a také chrání dítě i rodinu (OSPOD..., © 2022).

1.3.6. Formy péče o dítě

Výlučná péče

Výlučná péče je stanovena soudem, ve které po rozvodu bude pečovat jen jeden z rodičů a druhému rodiči bude určena částka, kterou se podílí na výživném pro dítě (Arnoldová, 2016). Rodič, který nemá dítě ve své péči, má ale právo na styk s dítětem, dle jejich zájmu, pokud soud nestanoví jinak (Šenkýř, 2021). Při styku s rodičem, který nemá dítě

ve své péči je důležité, aby rodič, který má dítě v péči, dítě řádně připravil a dobře spolupracoval (Arnoldová, 2016).

Jde o nejběžnější formu úpravy péče o dítě (Šenkýř, 2021). Rodiče mají obvykle zájem o výlučnou péči v případě, že jeden rodič se o dítě nezajímá, je závislý na návykových látkách, má vážné duševní onemocnění nebo jsou mezi rodiči velké neshody, anebo jeden z rodičů je hrubý (Gjeltén, © 2022). Stále ale rodiči, který nemá dítě ve své péči zůstávají práva a povinnosti rodičovské odpovědnosti (Arnoldová, 2016). Ale nemá právo na rozhodování, týkající se dítěte bez domluvy rodičem, který má dítě v péči (Gjeltén, © 2022).

Střídavá péče

Pro střídavou péči je nejdůležitější domluva rodičů, musí překonat svůj vztek na druhého a zaměřit se především na to, co bude nejlepší pro jejich dítě (Špaňhelová, 2011). Je potřeba, aby si již nic nevyčítali a nevraceli se k tomu co prožili a mohla mezi nimi fungovat jasná dobrá komunikace (Špaňhelová, 2011).

Střídavá péče znamená, že si rodiče střídají své dítě v rovnoměrném čase (Špaňhelová, 2011). V rovnoměrném čase znamená, že si rodiče střídají dítě kupříkladu po jednom kalendářním týdnu (Šenkýř, 2021). Aby byla střídavá péče spravedlivá, střídají se dny víkendů, svátky i prázdniny (Špaňhelová, 2011). U mladších dětí je důležité, aby se děti stýkaly častěji s oběma rodiči, protože by to mohlo ovlivnit jejich růst a vývoj (Alternating Weeks..., © 2022). Rodiče mohou mít zájem i o nerovnoměrnou péči, což znamená, že jeden z rodičů bude trávit s dítětem více času než ten druhý (Šenkýř, 2021). Pro střídavou péči je také důležité, aby rodiče od sebe nebydleli daleko a dítě nemuselo tak zažívat mnoho dalších různých změn (Špaňhelová, 2011). Ve střídavé péči je výhodou, že se dítě může rychleji aklimatizovat na novou rutinu, protože nepřichází o ani jednoho z rodičů (Alternating Weeks..., © 2022).

V případě, když se rodiče nedokážou dohodnout, sociální pracovníce pro rodiče obvykle doporučuje výlučnou péči, to znamená, že dítě se dostane do péče například své matky a otec získá dítě kupříkladu na víkendy, nebo na dny, dle jeho a dítěte zájmu (Špaňhelová, 2011).

Společná péče

Společná péče není stanovena soudem, ale na základě dohody rodičů a dítěte (Arnoldová, 2016). Soud pouze tuto možnost péče může schválit nebo odmítnout (Arnoldová, 2016). Je vykonávána oběma rodiči společně a není určeno, kdy, kdo a jak se o dítě bude starat (Arnoldová, 2016). Není potřeba stanovovat výživné (Šenkýř, 2021). Je ale vyžadována maximální spolupráce a ochota rodičů (Šenkýř, 2021). Výhodou v této péči je, že děti mají stálý kontakt se s oběma rodiči (Gjelten, © 2022). Pro společnou péči je důležité, aby rodiče bydleli buď ve stejném bytě, domě nebo alespoň blízko sebe (Arnoldová, 2016). Společná péče pro dítě je vhodná i v případě, kdy dítě již nebydlí s rodiči (Šenkýř, 2021). V případě, kdy nebydlí rodiče spolu nebo blízko sebe může být nevýhodou časté pendlování mezi domovy a cestovní výdaje (Gjelten, © 2022). Rodiče by si tento typ péče měli dobře rozmyslet, protože ze začátku to může vypadat jako správné rozhodnutí, ale je třeba zvážit možné změny budoucího fungování (Šenkýř, 2021). Může být pravděpodobné, že postupem času se jeden z rodičů bude chtít odstěhovat ze společné domácnosti (Šenkýř, 2021).

1.4 Sociální chování

Sociální chování je způsob, kterým se jedinec vzájemně ovlivňuje, komunikuje a odpovídá prostředí ve vztahu k přežití a subjektivním záměrům (How Social Behavior Affects..., 2022). Toto vzájemné působení a ovlivňování vede k sociálním vztahům (How Social Behavior Affects..., 2022). Sociální změna si pokládá za cíl posílit jednotlivce a snížit strukturální bariéry, které lidem brání osvojit si pozitivní praktiky, a společnosti, aby se staly spravedlivějšími, inkluzivnějšími, solidárnějšími a mírumilovnějšími (Social and behaviour change, © 2022).

1.4.1 Vnímání rozvodu rodičů z pohledu dětí a vztahy k nim

To, jaké vztahy mají děti se svými rodiči hodně záleží na tom, v jaké péči jsou a s kým, ale častým typem je střídavá péče (Smith, 2018). Nebo také nejběžnější formou úpravy péče o dítě je péče výlučná (Šenkýř, 2021). Ve výlučné péči ale často dochází ke vzdálení se od svých rodičů (Smith, 2018). Jeden rodič zůstává dítěti na blízku, ale druhý musí žít odděleně, a dokonce se může rozhodnout, odstěhovat se z města, tím se více vzdaluje od svého dítěte (Smith, 2018). Ve chvíli, kdy se rodiče nerozešli v dobrém a dítě je v péči jednoho z rodičů, může docházet k tomu, že například matka obviňuje z každé špatné události otce (Smith, 2018). Mezi nejčastější negativní důvody rozvodu je, že jeden

z rodičů nemá o své dítě zájem, je závislý na návykových látkách, má vážné duševní onemocnění nebo jsou mezi rodiči velké rozpory, anebo jeden z rodičů je zlý a hrubý (Gjeltén, © 2022). Dítě tak po nějaké době může začít uvažovat jako například matka, protože otec nemá možnost prezentovat svou verzi příběhu (Smith, 2018). Vztah mezi dítětem a otcem se tedy více a více vzdaluje (Smith, 2018). Špatným rozvodem mohou děti ztrácet úctu ke svým rodičům a také později i k samotnému manželství (Smith, 2018).

Střídavá péče, když funguje dobře, tak oba rodiče mají čas na své dítě a mohou se mu plně věnovat, rozvíjet jejich vztah a pomáhat mu při výchově, i když žijí odděleně (Lebovic, 2020). Dítě má možnost vnímat vlastnosti, dovednosti, zájmy obou rodičů (Špaňhelová, 2011). Může mít důvěru k obou rodičům a každého se ptát na to, co ho zajímá (Špaňhelová, 2011). Může tím vidět, jak se každý z rodičů staví k řešení problému (Špaňhelová, 2011). Dítě má možnost poznat přístup rodičů jako jednotlivce a vytvořit si vlastní názor na něj i třeba na celou situaci (Špaňhelová, 2011). Často se ve střídavé péči rodiče snaží získat dítě na svou stranu (Matoušek a kol., 2010). Setkáváme se například s tím, že rodiče vyhrožují svému dítěti (Matoušek a kol., 2010). Nesmí si nic od svého zavrhaného rodiče vzít, nebo s ním někam jít, jinak bude následovat trest (Matoušek a kol., 2010). U dítěte se tímto projevuje strach z návštěv druhého rodiče. Strach se může projevovat nespavostí, nočními můrami, pláčem (Matoušek a kol., 2010).

Konfliktní rozvod často děti citově zlomí, protože při neustálých hádkách, můžou děti vidět své rodiče jako nezodpovědné, sobecké a mohou dojít k závěru, že je jejich rodiče nemilují (Smith, 2018).

Velmi častým důvodem rozvodu je, že si jeden z rodičů najde jiného partnera (Špaňhelová, 2011). Dítě tuto situaci mnohdy bere za zradu (Špaňhelová, 2011). Důležité je dát dítěti čas na srovnání se s rozvodem a na to, že jeden z rodičů má jiného partnera (Buscho, 2022). Pokud se s tím dítě nesrovná, nebo není ještě připraven znát nového partnera mohou nového partnera nebo i rodiče rovnou odmítat (Buscho, 2022). Na nového partnera může dítě žárlit, nebo se může cítit ohrožený, anebo mít pocit, že mu jeho rodič nevěnuje dostatek pozornosti (Buscho, 2022). Dítě se z tohoto důvodu může uzavřít do sebe, jak před novým partnerem, tak před rodičem a může být v depresi (Buscho, 2022).

1.4.2 Vnímání rozvodu rodičů z pohledu dětí v dospělosti

Spousta lidí předpokládá, že ve chvíli, kdy opouští domov, tak za sebou nechávají své rodinné a dětské problémy (Dysfunctional Family Relationships, © 2022). Rozvod rodičů

pro dítě, ale ani v dospělosti neskončí (Miller, 2017). Bolest z rozvodu zůstává obvykle skrytá nebo alespoň maskovaná, zatímco pustošení pokračuje (Miller, 2017). Mnoho lidí zjišťuje, že obdobné problémy, pocity a také vztahové vzorce zažívají i dlouho poté, co odešli z rodinného prostředí (Dysfunctional Family Relationships, © 2022). A spousta dalších problémů, které se vyskytují později v životě, může pocházet z dětství (Dysfunctional Family Relationships, © 2022).

Lidé, kteří v dětství žili v dysfunkčních rodinách se mohli naučit výchovné styly od svých rodičů, nebo se mohli ponaučit z chyb svých rodičů (What Is A Dysfunctional Family..., 2022). Mohli se naučit také zdravějším technikám rodičovství, lépe se vypořádat s problémy, které vznikají v dospělosti, mohli se naučit milovat, oceňovat, respektovat a také chovat se ke druhým dobře (What Is A Dysfunctional Family..., 2022). Nebo naopak, mohou mít problémy při vstupu do dospělosti, mít špatně nastavené hranice ve vztazích, v budoucí nové rodině, při výchově dětí, anebo dokonce mít problémy i v zaměstnání (Lev, 2020).

Ti, kteří vyrůstali s rozvedenými rodiči, se potýkali a stále i v dospělosti potýkají s pocitem, že nemají „žádný skutečný domov“, vždy prochází dvěma oddělenými světy, a to v závislosti na tom, s kterým rodičem právě jsou (Miller, 2017).

Dospělí, kteří bojují s problémy, které si nesou z dětství mohou spolupracovat s terapeutem, který pomáhá k uzdravení vnitřních zranění (What Is A Dysfunctional Family..., 2022). Mluvit o svých problémech a zkušenostech z dětství se svými rodiči může zhoršit stávající problémy, proto rozhovor s terapeutem je lepší (What Is A Dysfunctional Family..., 2022). A to z důvodu, že je možné vyjádřit své pocity z toho, co se stalo v bezpečném prostředí (What Is A Dysfunctional Family..., 2022).

1.3.3 Navazování partnerských vztahů

Rozvod rodičů může často ovlivnit děti v očekávání budoucích partnerských vztahů (Pearce, © 2022). Sledování rodičů procházejících rozvodem může značně ovlivnit pohled dítěte na lásku, vztahy a manželství (Bennett, 2019). Tyto děti mají obvykle problém důvěřovat druhým, nebo se projevuje nedůvěra vůči vztahům jako celku (Pearce, © 2022). Studie zjistila, že ženy častokrát projevují strach z odmítnutí nebo ze zranění, zatímco muži bojují s celkovou důvěrou ve vztazích (Pearce, © 2022). Děti nejsou ve spoustě vztazích spokojeni, projevuje se negativnější komunikace a více fyzická agrese (Causewell, © 2022). Dospělé děti z rozvedených rodin mají častokrát více krátkých

milostných vztahů, více sexuálních partnerů a při svém prvním sexuálním setkání byly mladší než děti z nerozvedených a funkčních rodin (Causewell, © 2022).

Děti z rozvedených rodin mají většinou strach z toho, že jejich manželství skončí také rozvodem (Bennett, 2019). Rozvod rodičů může ale lépe děti připravit na to, aby nedělali stejné chyby jako jejich rodiče (Pearce, © 2022). Velmi touží po šťastném a zdravém manželství, které je založeno na lásce, věrnosti a důvěře (Giddens, 1999). Tyto děti pak vstupují do dospělosti jako váhaví a nejistí jedinci (Giddens, 1999).

Je velmi důležité, aby děti po rozvodu rodičů popřemýšlely o tom, co očekávají od lásky a milostných vztahů, a naučily se, co si mohou odnést z odloučení rodičů (Bennett, 2019).

Děti z rozvedených rodin se snaží uzavřít manželství v raném věku, aby mohly naplnit svou potřebu náklonnosti (Pearce, © 2022). Zároveň se také chtějí co nejrychleji dostat do mateřské nebo otcovské role, protože předpokládají, že se tím vyřeší veškeré problémy (Jedlička, 2017). Stává se, že manželství těchto dětí také nevydrží, a to z důvodu, že děti ve chvíli, kdy se objeví jakýkoli větší konflikt, tak raději vztah ukončí, než aby se snažili vyřešit aktuální manželský problém (Pearce, © 2022). Zároveň v průběhu vývoje zjišťují, že při řešení různých konfliktů a v celkovém chování napodobují své rodiče (Pearce, © 2022).

Děti, které vyrůstaly v domácnosti, ve které se konflikty mezi rodiči nezvládaly dobře, mají větší pravděpodobnost, že se budou setkávat s podobnými problémy ve svých vlastních budoucích vztazích (Pearce, © 2022). Opakem u dítěte z rozvedené rodiny může být, že si dospělý jedinec uvědomí, kolik věcí se mu v dětství vymklo kontrole, že se rozhodne převzít nad sebou kontrolu a už nikdy nedopustí, aby se takové věci v jeho životě opakovaly (Nolan, © 2022). Takový jedinci se naučí milovat a ve vztazích se stávají emocionálními opatrovníky, kteří se zvládají postarat o svou rodinu (Nolan, © 2022).

2 Výzkumná část

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký má rozvod rodičů vliv na sociální chování dětí v dospělosti.

2.2 Výzkumné otázky

Jak vnímají dospělí zkušenost rozvodu rodičů?

Jak vnímají jedinci v období dospělosti dopady rozvodu rodičů na svůj současný život?

3 Metodika

3.1 Metodika výzkumu

Výzkumnou strategií bude kvalitativní výzkum, který se bude skládat z metody dotazování, techniky polostrukturovaného rozhovoru s jednotlivými respondenty. Kvalitativní strategie výzkumu se zaměřuje na detailní průzkum a výzkum samotného jevu, což umožňuje autorovi nezávisle shromažďovat data v terénu, následně je zkoumat a analyzovat (Hendl, 2016). Smyslem kvalitativního výzkumu je důkladně prozkoumat daný jev a získat komplexní porozumění k problému, který se zkoumá (Švaříčka et al., 2014). Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových kategorií a objevování poznatků vztahujících se k tématu zkoumání (Kajanová et al., 2017).

Dotazování proběhne pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který bude zaměřen na zážitky a prožitky respondentů s rozvodem rodičů a na to, jakým způsobem se tento zážitek projevuje v jejich sociálním chování v dospělosti. Data získaná prostřednictvím rozhovorů budou zpracována pomocí otevřeného kódování v programu ATLAS.ti, což umožní identifikaci klíčových témat a vztahů mezi tématy v datech. Polostrukturovaný rozhovor se řadí mezi metodologické postupy, které využívají předem připravený seznam otázek, avšak je možné se v průběhu rozhovoru doptávat a získat tím další důležité informace pro účely výzkumu (Hendl, 1999). Během rozhovoru je možné využít techniky hlasitého uvažování, což umožňuje získat další potřebné informace, aniž by se to projevilo rušivě (Hendl, 2016).

Celkově tedy tato metodika zahrnuje kvalitativní výzkum, metodu polostrukturovaného rozhovoru a otevřené kódování dat, což umožní detailní a komplexní analýzu vlivu rozvodu rodičů na sociální chování jedinců v dospělosti.

3.2 Výběrový soubor

Komunikační partneři budou jedinci ve věku 18-50 let, kteří prožili rozvod rodičů v dětství a kteří souhlasí s účastí v tomto výzkumu. Pro náhodný výběr komunikačních partnerů, bude použito osobních kontaktů a osobního oslovení. Komunikační partneři budou vybíráni z různých věkových skupin a sociálních vrstev.

Při výběru komunikačních partnerů jsem se snažila zahrnout různé věkové kategorie, včetně mladších i starších jedinců. Dále jsem dbala na to, aby mezi nimi byli zástupci s rozdílnými rodinnými situacemi, jak jedinci s již založenou rodinou, tak i bez ní.

Rovněž jsem kladla důraz na zastoupení obou pohlaví, a to jak mužů, tak i žen. Kromě toho jsem usilovala o přítomnost komunikačních partnerů, kteří se vyznačují odlišnými životními postoji, například rozvedeným jedincem, což mi umožňuje získat pohled na život z jiné perspektivy. Kromě toho jsem se snažila zahrnout i jedince, kteří mají rozdílné názory a reakce na rozvod svých rodičů, ať už ho vnímají jako pozitivní zkušenost, nebo se s tím stále potýkají a způsobuje jim problémy.

3.3 Realizace výzkumu

Pro uskutečnění výzkumu jsem nejprve sestavila seznam otázek pro polostrukturovaný rozhovor, který byl určen mým komunikačním partnerům, (příloha č. 1). Následně jsem vytvořila šablonu informovaného souhlasu, kterou jsem distribuovala všem účastníkům výzkumu, (příloha č. 2). Tento informovaný souhlas obsahoval všechny klíčové informace o průběhu rozhovoru a způsobu, jak bude zacházeno s informacemi získanými během rozhovoru. Při každém setkání s komunikačním partnerem byl v první řadě tento informovaný souhlas podepsán každým z účastníků výzkumu.

Pro výběr komunikačních partnerů bylo použito osobních kontaktů a osobního oslovení. Rozhovory probíhaly většinou v přirozeném prostředí účastníků, což zahrnovalo převážně jejich domovy. Některé rozhovory byly uskutečněny i na veřejných místech, jako jsou kavárny, a to vždy na základě preference účastníků. Dbala jsem na to zabezpečit jim co nejlepší komfort, proto jsem výběr místa nechávala na jejich volbě. Délka rozhovoru se vždy pohybovala okolo 15 minut.

Analýza a zpracování dat proběhlo v období od února do dubna roku 2023. V průběhu dubna 2023 byly dokončovány poslední detaily a v květnu 2023 byla bakalářská práce vytisknuta. Pro zpracování dat byla použita myšlenková mapa jako vhodná metoda, která umožnila přehledně a systematicky zpracovat získané informace.

3.4 Etické aspekty výzkumu

Podle Švaříčka a Šedivé (2014) je etika výzkumu klíčovou součástí jakéhokoli kvalitativního výzkumu, a to bez ohledu na to, zda zkoumáme citlivá témata či nikoli. Proto při plánování vlastního výzkumu byly nejprve pečlivě zohledněny etické otázky, aby bylo vytvořeno pro informanta přívětivé prostředí, které podpoří uvolnění a ochotu sdílet. Jak uvádí Hendl (2016), vhodné soukromí a příjemné setkání jsou klíčové pro to, aby si informanti mohli vytvořit pocit bezpečí a důvěry, a aby se také cítili zajímání a srozumitelně vyslechnuti. Z toho důvodu bylo rozhodnuto, že bude vynaloženo úsilí na

vytvoření co nejpříjemnějšího a nejpohodlnějšího prostředí pro informanta během rozhovoru a v tomto duchu bylo pole výzkumu svěřeno do jeho rukou.

Ochrana informanta byla v celém výzkumu prioritou, a proto výzkumník osobně informantovi představil téma a vysvětlil důvody a cíle výzkumu, přičemž mu byla zaručena plná anonymita a ochrana jeho dat. Zároveň byl informant ujištěn o možnosti kdykoliv přerušit a ukončit spolupráci, pokud to bude potřeba, nebo odmítnout se vyjádřit k určitému tématu. Informant je vždy seznámen s průběhem rozhovoru a jeho nahráváním na diktafon, přičemž je informant informován, že zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po zpracování bude smazán. Transkripce bude přístupná pouze komisi u obhajoby bakalářské práce, jinak nikomu až na části, které budou citovány v textu práce, který bude volně dostupný online. K dispozici je šablona informovaného souhlasu, která byla distribuována všem komunikačním partnerům. Podepsané exempláře informovaného souhlasu jsou uloženy u mé osoby a jsou k dispozici k nahlédnutí.

Jak uvádí Hendl (2016) je zásadní získat souhlas všech účastníků výzkumu, zajistit, aby byla respektována anonymita a umožnit jim kdykoliv z výzkumu odstoupit, pokud si to budou přát. Proto byl informantovi vždy předložen informovaný souhlas, který umožňuje provedení výzkumu a také chrání osobu výzkumníka. Po vysvětlení informovaného souhlasu s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným vyžitím pro účely bakalářské práce na téma vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti byl podpisem informanta vyjádřen souhlas. Výzkum byl primárně zaměřen na dospělé osoby, které si prožily rozvod v dětství. Informanti byli velmi vstřícní a spolupráce probíhala bez problémů.

4 Výsledky

V této kapitole jsou prezentovány výsledky výzkumu, který byl proveden prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s dospělými komunikačními partnery, kteří prošli rozvodem svých rodičů v dětství.

4.1 Charakteristika komunikačních partnerů

Tabulka níže poskytuje základní charakteristiky komunikačních partnerů, kteří se účastnili polostrukturovaných rozhovorů a poskytli odpovědi na položené otázky.

Tabulka 1: Charakteristika komunikačních partnerů

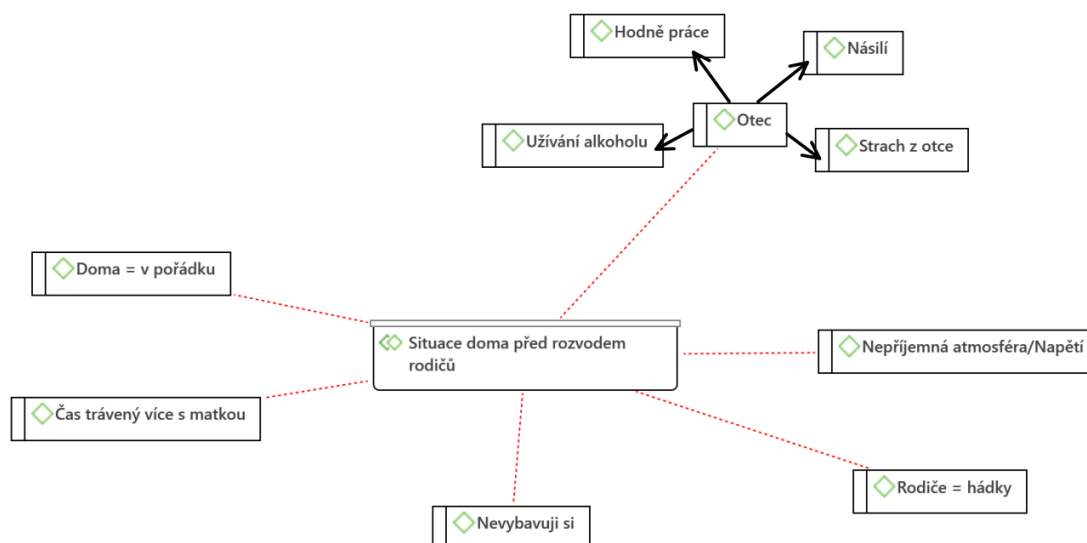
Komunikační partner	Pohlaví	Současný věk	Věk v době rozvodu rodičů	Rodinný stav
KP1	Ž	27	15	Svobodná
KP2	M	38	8	Rozvedený
KP3	Ž	49	5	Vdaná
KP4	Ž	39	3	Vdaná
KP5	Ž	46	13	Vdaná
KP6	Ž	21	8	Svobodná
KP7	Ž	27	7	Svobodná
KP8	Ž	26	5	Svobodná
KP9	Ž	24	10	Svobodná
KP10	M	41	8	Rozvedený

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

4.2 Kategorizace výsledků rozhovorů

Výsledky výzkumu u deseti komunikačních partnerů jsou členěny do šesti kategorií s dalšími podkategoriemi, které budou níže rozepsány.

Kategorie č.1: Situace doma před rozvodem rodičů

Obrázek č. 1: Situace doma před rozvodem rodičů Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

V kategorii č. 1 jsem prostřednictvím rozhovoru zjišťovala, jak vypadalo rodinné prostředí komunikačních partnerů před rozvodem rodičů. V odpovědích komunikačních partnerů se vyskytovaly jak shodné, tak i odlišné postoje. Někteří popisovali negativní atmosféru, jiní si situaci nepamatují, zatímco někteří komunikační partneři nezaznamenali žádné velké problémy v rodině.

Komunikační partneři, kteří popisovali negativní atmosféru převážně popisují, velké a časté hádky rodičů, násilí a také napětí a dusno. Komunikační partneři i velmi popisovali negativní chování otce. Nejčastěji zaznělo, že otec hodně pil alkohol, strach z otce, nadávky. „*Tatka hodně pil, takže probíhaly dost často velké hádky a nebyly to úplně příjemné chvíle.*“ „*Jsme se prostě báli, co bude až přijede z hospody,*“ uvedl KP 1. A KP 10 zmínil: „*Věci, který tatka prováděl mojí mamce, kterej chodil hodně často pozdě z hospody.*“ „*A řvali na sebe vždycky.*“ „*To bylo hrozný no.*“ „*Myslím si, že tam jako došlo i k nějakému násilí.*“

Komunikační partneři, kteří nezaznamenali žádné velké problémy v rodině, uvádějí, že před rozvodem jejich rodina působila jako plně funkční. Jediným aspektem, na který si většina z nich vzpomněla, byla zvýšená pracovní zaneprázdněnost otce, který v důsledku toho trávil méně času s rodinou a více času v práci. Například KP 2 odpověděl: „*Než se*

naši rozvedli, tak mi nic zvláštního nepřišlo na tom, jak to u nás vypadalo, ale je pravda, že jsme trávili víc času s mamkou a tatku jsme vidali po večerech.“ „Vlastně, když jsme se ptali mamky třeba, kde tatka je, tak byl většinou v práci.“ KP 8 zmínil podobnou zkušenost: „Za mě bylo všechno v pohodě, ale byla jsem malá.“ „Ale vím, že tatku jsem moc nevidala, jelikož pracoval přes týden v Německu a vracel se domů.“

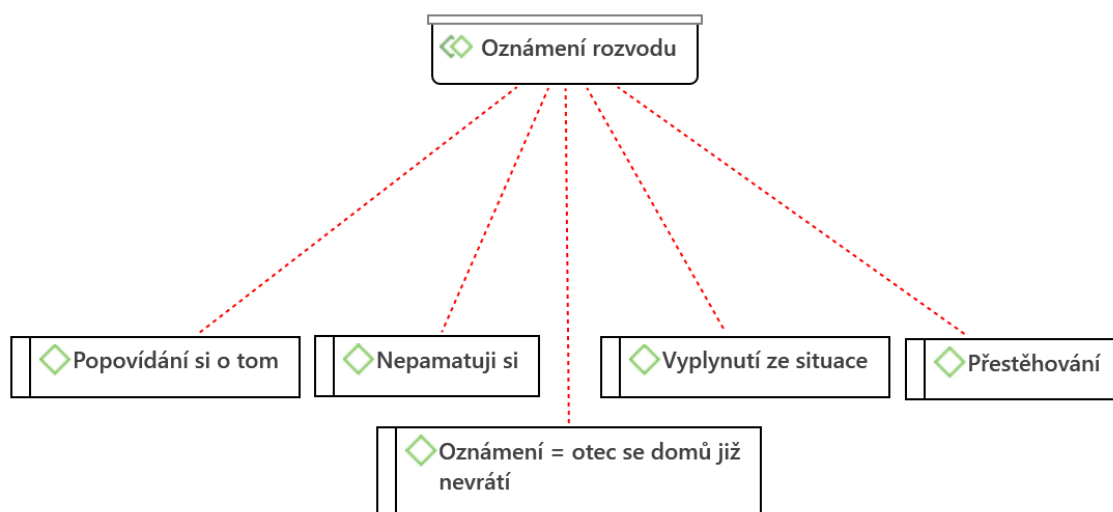
Zatímco KP 7 nezaznamenal v rodině vůbec žádné problémy. „Byli jsme vlastně fungující rodina, jezdili jsme na dovolenou k moři.“ „Vnímala jsem to jako dítě, že ta rodina je celá v pořádku.“

Kategorie č. 2: Oznámení rozvodu

V rámci kategorie č. 2 jsou zahrnuty dvě podkategorie, které se zabývají popisem situace ohledně oznámení rozvodu a popisem emocí a pocitů, které komunikační partneři zažili v souvislosti s rozvodem rodičů.

Oznámení dětem o rozvodu bylo zprostředkováno různými způsoby. U některých jedinců se tato informace dostala k nim přirozeně díky situacím, které zažívali. Tito komunikační partneři se v době, kdy se rodiče rozváděli, nacházeli věkově dostatečně zralí, aby mohli situaci zcela pochopit sami. Zatímco u jiných komunikačních partnerů byla tato skutečnost představena jako hotová věc. Tito komunikační partneři byli velmi mladí, kterým nebyla dostatečně vysvětlena situace a bylo pro ně těžké takovou situaci pochopit. A pouze s jedním z komunikačních partnerů si oba rodiče sedli a podrobně mu vysvětlili situaci.

Podkategorie č. 1- Průběh oznámení rozvodu:

Obrázek č. 2: Průběh oznámení rozvodu Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

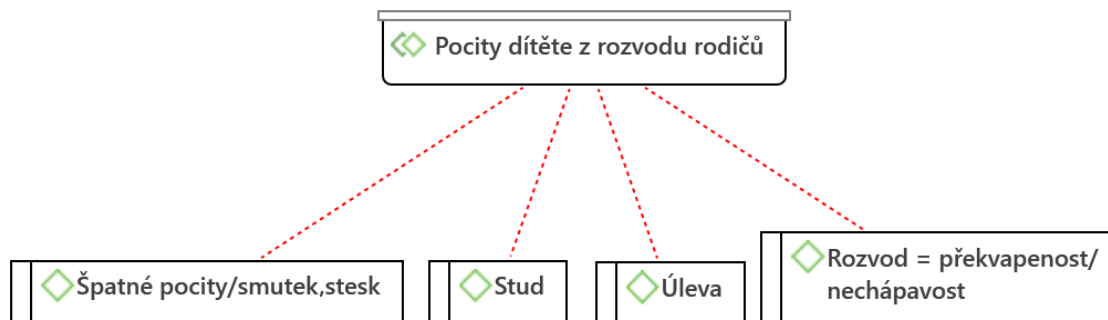
Někteří komunikační partneři, popisují, že k nějakému velkému oznámení nedošlo, ale tato informace o rozvodu se k nim dostala přirozeně díky situacím, které zažívali. KP 6: „*To bylo takové postupné jednání, že spíš jsme to poznávali i sami, s mými sourozenci, že to nebylo úplně jako ze dne na den, ale určitě jsme vycítili, že to vede k rozvodu a pak nám to řekla asi mamka, že fakt jdou od sebe.*“ U KP 5, oznámení také vyplynulo ze situace, ale jiným způsobem. „*Ono to vzniklo, když se volali policajti na otce, tak vlastně se nám ulevilo v tom, že jsme pochopily, že je konec.*“ U KP 10, neproběhlo žádné oznámení, ale komunikační partner se v té době, kdy se rodiče rozhodli rozvést nacházel ve věku dostatečně zralém. „*Tak nám to jako neoznamovali.*“ „*Oni to vlastně jako by udělali za našema zády s tím, že tatka prostě pak z ničeho nic odešel a ani nic neřekl.*“ „*Ale mně to bylo asi tak nějak jasný.*“

Další komunikační partneři, kteří se nacházeli ve věku 5ti let, nebyla situace dostatečně vysvětlena a byla představena jako hotová věc. Například KP 3 uvádí: „*No víceméně přišla asi jeden den mamka, že táta prostě už domů nepřijde, a že s námi nebude bydlet.*“

KP 2, jako jedinému z mých komunikačních partnerů rodiče společně situaci oznámili a podrobně mu situaci vysvětlili. „*Tenkrát mamka říkala, ať jdeme ke stolu do kuchyně ještě se ségrou.*“ „*A tak jsme si sedli a vlastně začli nám říkat, že se něco změní, a že nás*

mají rádi, že pořád bude náš tat'ka náš tat'ka a moje mamka moje mamka, ale že prostě už společně bydlet nebudeme.“

Podkategorie č. 2 - Pocity z oznámení rozvodu rodičů:

Obrázek č. 3: Pocity z oznámení rozvodu rodičů Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Komunikační partneři, kteří se nacházeli v nepříznivé atmosféře před rozvodem rodičů, uvádějí, že rozvod vyvolává u nich pocit úlevy. KP 1 zmínil: „*No na jednu stranu že jo, taková ta sociální stránka toho, že máte rozvedený rodiče jako by úplně ještě před těma pár lety jako nebyla úplně jako fajn, ale na jednu stranu jsme cítila velkou úlevu.*“ A KP 9 uvádí: „*Jako bylo mi líto, že už asi jako tat'ku třeba neuvidím tolik, ale na druhou stranu, protože jsem se potom s ním necítila dobře, tak mi to vlastně vůbec nevadilo.*“

Komunikační partneři, kteří nezažili značné konflikty během období před rozvodem svých rodičů, vyjadřují, že jejich prožitky ohledně rozvodu byly nevyjasněné a způsobily u nich silné emocionální vlivy, včetně pocitů nechápavosti, zdrcení, nebo ztráty vztahu s otcem. „*Mně přišlo v tolika letech prostě běžný, že se bydlí s mamkou a tat'kou, a ne, že bych bydlel jenom s jedním z nich. To pro mě bylo nepředstavitelný, takže jsme byli jako překvapení,*“ uvedl KP 2. KP 7 svou zkušenost uvádí velmi podobně: „*Hrozně, vůbec jsem nechápala, co se děje, nechtěla jsme hlavně být bez toho táty.*“

Kategorie č. 3: Důsledky rozvodu

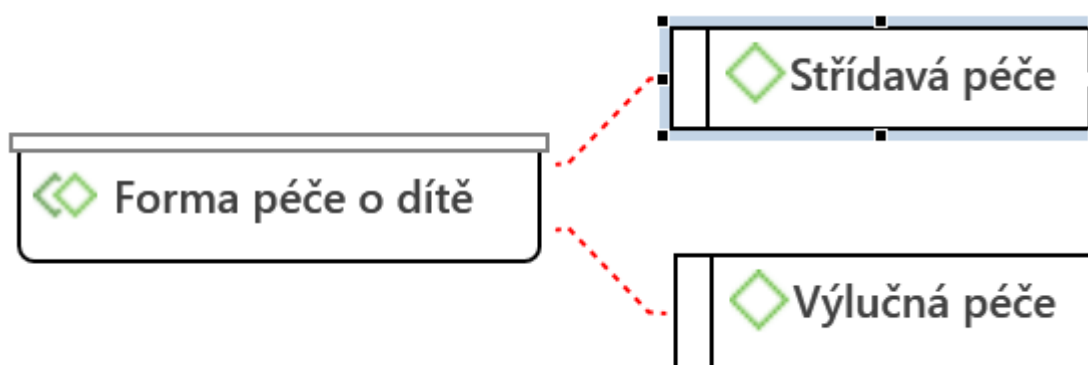
V rámci kategorie č. 3 jsou zahrnuty tři podkategorie. První z nich se zabývá rozhodnutím ohledně toho, ke komu byla svěřena péče o dítě po rozvodu jeho rodičů. Tato rozhodnutí mohou být vynesena soudem nebo Orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Další podkategorie se týká situací, kdy byl některý z dětí nebo i rodičů nucen navštívit soud nebo OSPOD v rámci řešení rozvodu, nebo kdy navštívil rodinu v rámci vyšetřování a rozhodování o případném svěřeni péče.

Do třetí podkategorie spadá návštěva odborného psychologa nebo terapeuta, a to jak v dětství, tak i v dospělosti. Tento typ odborné pomoci může být vyhledán komunikačními partnery po rozvodu rodičů, aby pomohl překonat emoční a psychologické obtíže, které s sebou rozvod nese. Tyto obtíže mohou zahrnovat například depresi, úzkost, nejistotu, problémy s přizpůsobením se novým životním situacím a podobně.

Je důležité poznamenat, že návštěva odborníka v oblasti psychologie nebo terapie může být pro komunikační partnery po rozvodu velmi užitečná a pomoci jim vyrovnat se s emocionálními a psychologickými dopady rozvodu.

Podkategorie č. 1 - Forma péče:

Obrázek č. 4: Forma péče o dítě Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Výsledky ukazují, že převážně komunikační partneři uvádějí, že po rozvodu rodičů byla péče o ně svěřena výhradně matce, tedy se jednalo o tzv. výlučnou péči matky. Avšak jeden z komunikačních partnerů uváděl, že po výlučné péči matky byl dokonce osvojen novým manželem matky, což může mít pro vývoj a psychologické pohodlí dítěte významné důsledky. Pouze někteří komunikační partneři se vyjádřili, že vyrůstali ve střídavé péči obou rodičů.

Jeden z komunikačních partnerů, který uvedl, že vyrůstal ve výlučné péči matky, vyjádřil svou zkušenost takto: KP 6: „*Rozhodovalo se asi podle toho, jak na tom byla finančně moje mamka a finančně můj otec, tak se rozhodlo tak, že budu u mamky.*“ Zatímco KP 3 se vyjádřil o své zkušenosti takto: „*Ano, v péči mamky jsme byly, ale potom, jak se vdala, tak si nás vzal do péče, nebo osvojil si nás ten její nový manžel.*“ „*Převzaly jsme jeho jméno.*“

Jeden z komunikačních partnerů, který odpověděl, že vyrůstal ve střídavé péči, tedy žil střídavě u obou rodičů, sdílel svou zkušenosti takto: KP 8: „*Protože tatka měl zájem mě mít ve výlučné péči, ale nešlo to, protože jezdil na ten celý týden pracovat do Německa, tak pak jsem měla střídavou péči a vídala jsem se s tatkou prostě, když on měl čas, a to bylo každý víkend.*“

Podkategorie č. 2 - Soud/OSPOD:

Se soudem nebo úřadem pro sociální zabezpečení a rodinu se z komunikačních partnerů steklo pouze několik z nich. Tyto instituce se v této oblasti zabývají například stanovením výše výživného, určením míry střídavé péče, nebo řešením sporných otázek týkajících se dětí. Každý z komunikačních partnerů má se soudem nebo s OSPODem odlišné zkušenosti.

KP 8 odpověděl: „*Já jsem u soudu nebyla, ale rodiče jo, protože tatka měl zájem mě mít ve výlučné péči, ale nešlo to, protože jezdil na ten celý týden pracovat do Německa.*“ KP 9 se podílel se svou zkušeností takto: „*U soudu jsem nebyl, ale rodiče jo, protože mamka chtěla výlučnou péči a tatka střídavou, a tak jsem mluvila s nějakou paní, která se mě zeptala, s kým chci bejt, a protože jsem prostě řekla, že chci bejt s mamkou, tak oni potom usoudili, že teda budu s mamkou, ale u tatky budu o víkendech.*“ Zatímco KP 10, odpověděl takto: „*A dělali jsme průser za průserem ve škole, no tak prostě si myslí, že v tu chvíli jsem byl takovej nezvladnutelnej pro ty učitele, takže mě poslali na ten OSPOD no.*“ „*Oni nám tenkrát doporučili něco jako asi pasták, nebo tak něco, že to máme navštívit, ale mámu to jako nezajímalo a já jsem tam sám jako taky fakt nešel, takže tam jsme nešli no.*“ KP 5 zažil jinou zkušenost se soudem než ostatní komunikační partneři. KP 5: „*U soudu jsem byla z důvodu, abych potvrdila to, co se u nás doma dělo.*“ „*Nějaké papíry myslím, že jsem vyplňovala.*“

Zbytek komunikačních partnerů se nikdy se soudem ani OSPODem nesetkalo.

Podkategorie č. 3 - Návštěva odborné pomoci:

Tato podkategorie se věnuje analýze přítomnosti u odborné pomoci, a to během raného věku, nebo v dospělosti.

Výzkum zohledňuje také komunikační partnery, kteří stále využívají odbornou pomoc, a zahrnuje jejich názory a zkušenosti týkající se této pomoci. Tyto subjekty poskytují cenné informace o tom, jaké aspekty řeší během terapeutického procesu a jakým způsobem jim poskytovaná pomoc pomáhá překonat obtíže v oblasti komunikace.

Odbornou pomoc navštívilo nebo navštěvuje několik komunikačních partnerů.

V raném věku odbornou pomoc navštívil například KP 2, který uvedl: *"Jo, jako malej hned nějak po tom rozvodu nás mamka někam vzala a byla to psycholožka si myslím."* KO 8 a KP 10 navštěvují odbornou pomoc i nyní. Příkladem je KP 8, který zmiňuje: *"No mamka mě vzala jednou k nějaké terapeutce, protože si myslím, že sama tam chodila, ale ona je zároveň i jako léčitelka, takže jsem tam byla jako malá, a to si pamatuju, že jsem tam malovala nějaké obrázky a řešila jako jestli jsem v pořádku."* *"Ale teď v dospělosti si k té paní stále občas zajdu popovídat."* *"Ale nejčastěji spolu řešíme ty partnerské vztahy, protože si myslím, že na ně mám nějakou smůlu a lepší se na mě špatné typy lidí."*

V dospělosti odbornou pomoc také navštěvují další komunikační partneři. Jedním z nich je KP 5, který sdílí zkušenost takto: *"Vlastně si kvůli tomu hledám nějakou léčbu, terapii, kde bych si chtěla od toho ulevit a nechat si pomoc. Pomocť si od těch příznaků, který si z toho dětství nesu."* Na otázku Jak dlouho terapie navštěvuje odpovídá KP 5: *"No, než jsem pochopila tu souvislost, že ten problém se nese z toho dětství, a to taky nějakou dobu trvalo, tak bych řekla že tak 5 let určitě."* *"S tím, že se vždycky něco jako povolí, něco se jako vyřeší, ale pak zas přijdou další souvislosti, takže víceméně pomalými kroky těch 5 let se léčím."* *"Ale myslím si, že to v člověku je celý život, protože i když si myslím, že jsem na sobě už hodně zapracovala, díky terapeutům, tak při tomto hovoru mám zkřížené hrdlo, takže si myslím, že jsem se hodně posunula, ale ten šrám tam prostě zůstává."*

Kategorie č. 4: Průběh života dítěte

Tato kategorie se dělí do tří podkategorií. První podkategorie se zaměřuje na zkoumání změn, které se vyskytují v rodinách po rozvodu rodičů. Druhá podkategorie se věnuje chování adolescentů, které je ovlivněno rozvodem rodičů v této kritické fázi vývoje. Třetí

podkategorie se zabývá komunikačními vzory a vztahy mezi dětmi a novými partnery rodičů.

Podkategorie č. 1 - Změny v rodině:

Obrázek č. 5: Změny v rodině Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Změny, které komunikační partneři zmínily se často opakovaly. Mezi nejčastěji zmiňované změny patřilo, že si matka našla nového partnera, který se přestěhoval k nim a nahradil roli otce. Často se také mluvilo o bydlení bez otce, který obvykle i bydlel v jiném městě. To vedlo k omezenému nebo úplnému nedostatku kontaktu s otcem a někdy i k pomlouvání druhého rodiče. Nicméně v některých případech stěhování zlepšilo vztah mezi rodiči a přineslo klid do domácnosti. Další změny zahrnovaly stěhování ze známého prostředí a přestěhování se do jiného města. Celkově tyto změny mohou mít významný dopad na rodinu a děti.

KP 3: „Táta za námi nesměl chodit vůbec.“ „Prostě to mamka zakázala.“ „A hlavně jsme se odstěhovali do jiného města.“ „Slyšeli jsme pořád jenom o něm, že platí málo alimentů, a že vlastně se na nás vykašlal.“ „A našla si mamka chlapa.“ Zatímco KP 6 uvádí situaci takto: „Cítila jsem, že mám větší volnost.“ „Sice mi tatka chyběl, ale na druhou stranu jsem i byla ráda, že tam není, protože doma byl najednou klid a viděla jsme i na své mamce, že je celkově taková klidnější a šťastnější.“ „Tatka s námi spíš jenom volal a byl takovej zdrženlivej vůči nám.“ A KP 7 uvádí: „Mamka si vlastně našla přítele, takže jsme se odstěhovali přes celou Českou republiku.“ „Jsme byli vlastně bez babiček i bez toho tatky, ten to měl daleko za náma.“

Podkategorie č. 2 - Adolescentní období:

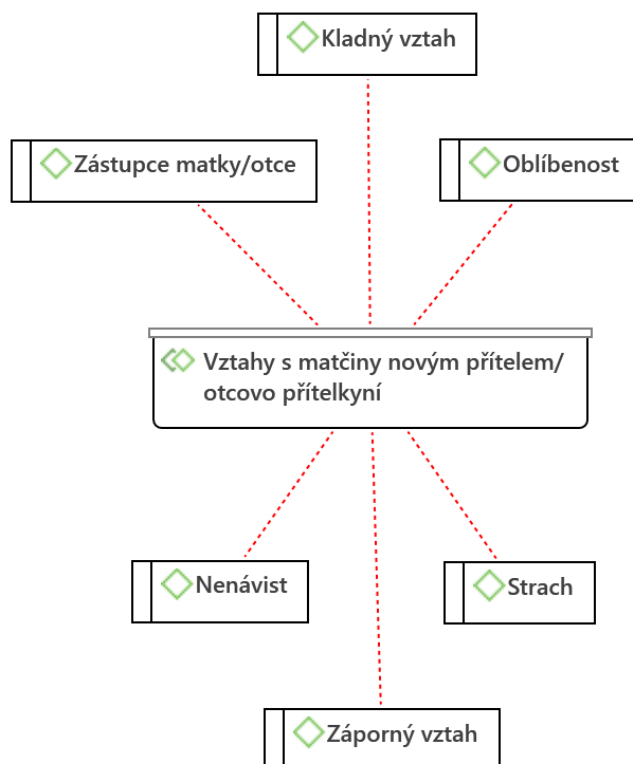
Obrázek č. 6: Chování v adolescentním období Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

V adolescentním období se mohou objevit významné změny v chování u jedinců, kteří prožili rozvod rodičů. Tyto změny se u komunikačních partnerů projevovaly různě, ale zároveň se jich spousta shodovalo jako například výběrem nových a problematických

přátel, vztahování se k ovlivňujícím partnerům, zhoršením akademického výkonu nebo únikem z domova. Někteří si ale spíše užívali volnost, kterou jim doma poskytl.

KP 1 vzpomíná na svou zkušenost takto: „*No, já jsem byla docela problémové dítě.*“ „*Vlastně byla na mě jen mamka a ta, když mi něco zakázala, tak jsem jí stejně moc neposlouchala.*“ „*Našla jsem si přítele, který měl na mě špatný vliv.*“ „*Nedodělala jsem ani střední školu.*“ KP 3 uvádí o své zkušenosti: „*Já jsem se nechtěla vrátet vůbec domů.*“ „*Jednu dobu jsem i kašlala na školu.*“ „*I jsem potom utíkala z bytu, a hlavně jsem hrozně záviděla svým spolužákům a kamarádům to, jaké to mají doma oni.*“ KP 4 uvádí úplně jiný způsob chování než předchozí komunikační partneři. „*Hlavně tou závistí u těch mých kamarádů, že měly ty tatínky.*“ *Ale jelikož mamka měla přítele potom, kterého jsem neměla ráda a bála jsem se ho, tak jsem se snažila dělat všechno dobře, nosila jsem dobré známky, nechodila jsem moc ven s kamarády a tak.*“ KP 6 zmiňuje spíše nerespektování své matky: „*Celkově jsem si hodně dělala, co jsem chtěla.*“ „*Že i když mi mamka něco nařídila, nebo třeba zakázala, tak jsem si to stejně udělala podle sebe, protože jsem věděla, že mi za to nijak extra nevynadá.*“ KP 9 z důvodu přestupu na jinou školu v adolescentním věku, zmiňuje svou zkušenost takto: „*Jsem ze začátku byla šikanovaná.*“ „*Nemohla jsem si najít kamarády, ani jsem se neměla čeho chytit.*“ „*A zhoršili se mi známky tím, jak jsem neměla kamarády nic, tak jsem se nechtěla ani učit.*“

Podkategorie č. 3 - Vztahy s matčiny novým přítelem/ otcovo přítelkyní

Obrázek č. 7: Vztahy s matčiny novým přítelem/ otcovo přítelkyní

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

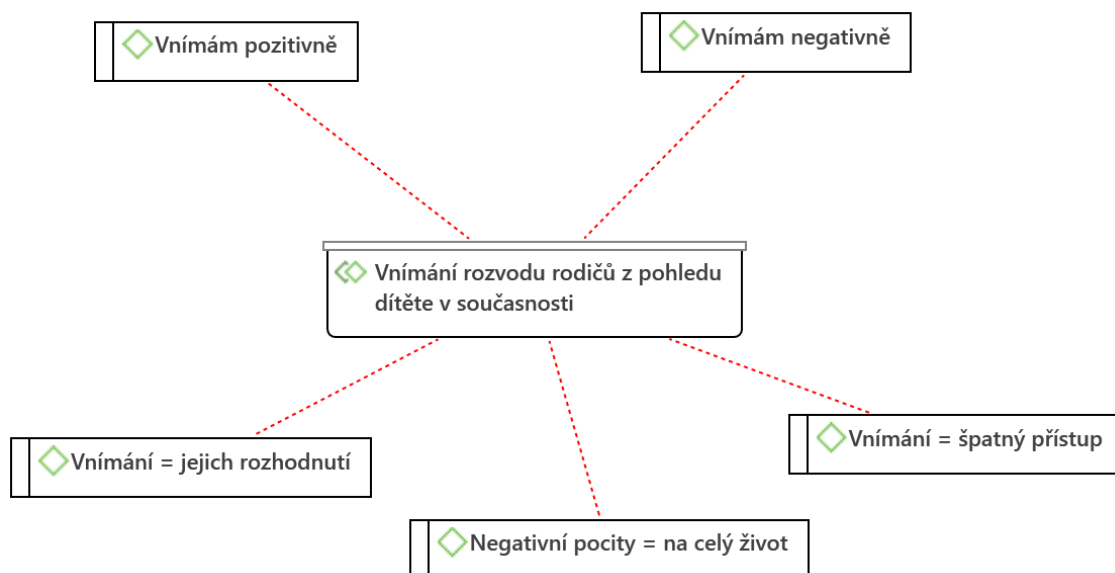
Z komunikačních partnerů je velké množství lidí, kteří žili s novým přítelem své matky. Někteří komunikační partneři kladný vztah s matčiny přítelem a někteří naopak měli vztah záporný.

Jeden z komunikačních partnerů, který měl dobrý vztah s matčiny přítelem odpovídá takto: KP 2: „*Měl jsem k němu dobrý vztah, ten našeho tatku zastupoval ve všech směrech.*“ Zbytek komunikačních partnerů odpovídalo velmi podobně.

Ti komunikační partneři, kteří měli záporný vztah s matčiny přítelem odpovídají také velmi podobně. U všech komunikačních partnerů se opakuje, že se nového matčiny přítele báli. „*My jsme se toho mamky nového manžela báli,*“ uvádí KP 3.

Někteří komunikační partneři poznali nové přítelkyně svých otců. Vztahy s nimi mají jak pozitivní, tak i negativní. KP 6 uvádí: „*Tatka přítelkyni má, ale podle mě je taková zvláštní, takže se s ní ani nestýkám.*“ A KP 9: „*Já jsem si jí popravdě docela oblíbila.*“

Kategorie č. 5: Dospělí vnímají zkušenost rozvodu rodičů

Obrázek č. 8: Dospělí vnímají zkušenost rozvodu rodičů Zdroj: *Vlastní výzkum, 2023*

Spousta komunikačních partnerů vyjádřila pozitivní postoj k rozvodu rodičů a vnímá jej jako pozitivní krok, který zachránil vztahy mezi rodiči. Některé z nich vnímají tento krok jako přirozený průběh vztahu, který byl založen na vzájemné neslučitelnosti. Nicméně jiní komunikační partneři vyjádřili kritiku k přístupu rodičů, zejména v důsledku nevysvětlené situace a zákazu kontaktu s otcem.

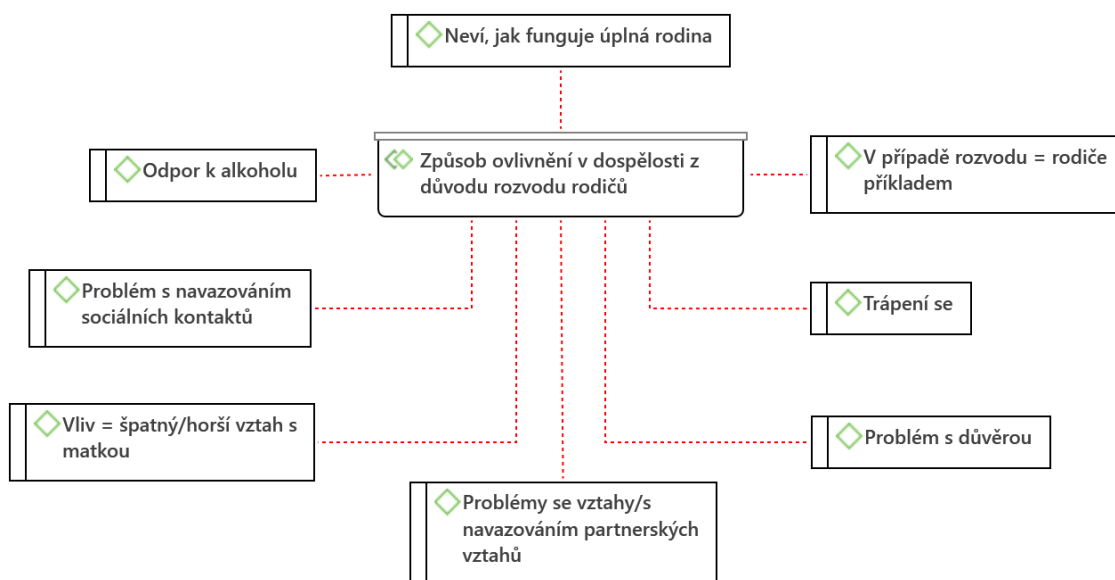
Odpovědi komunikačních partnerů na otázku Jak vnímají zkušenost rozvodu rodičů zněly takto: KP 3: „*Víceméně správný asi nebylo to, že ten táta teda asi měl i jinou ženskou.*“ „*To samozřejmě správné není, takže si to museli s mamkou nějak vyřídit, takže dobře, stalo se.*“ „*Šli od sebe, ale nelíbilo se mi, že ta mamka, i když ten táta měl o nás zájem a stýkat se s náma chtěl, tak to zakázala.*“ KP 5: „*Rozhodně ten rozvod byl zapotřebí, to určitě, ale šrámy na duši, to si člověk nese celý život.*“ KP 7: „*No bylo to strašný, protože jsem chtěla trávit ten čas s tím tatškou, tak to bylo náročné.*“ „*To jako nikdy*

mamce neodpustím, že jsme se musely odstěhovat takhle daleko.“ KP 8: „Já si myslím, že když to dvoum lidem neklape, tak je lepší jít od sebe pryč a myslím si, že mým rodičům to zachránilo rozhodně mezilidskej vztah, že spolu nezůstávali jenom kvůli mně.“

Kategorie č. 6: Dopady rozvodu rodičů na současný život jedinců v období dospělosti

V této kategorii komunikační partneři popisují, jakým způsobem je ovlivnil rozvod rodičů v současném životě. Tento vliv má mnoho různých aspektů, z nichž většina se shoduje na podobných dopadech. Dopady rozvodu rodičů na život jednotlivce v období dospělosti jsou rozděleny do tří podkategorií: Osobní dopady, vliv v rodině a vliv na výchovu dětí a navazování partnerských vztahů.

Podkategorie č. 1 - Osobní dopady:

Obrázek č. 9: Způsob ovlivnění v dospělosti

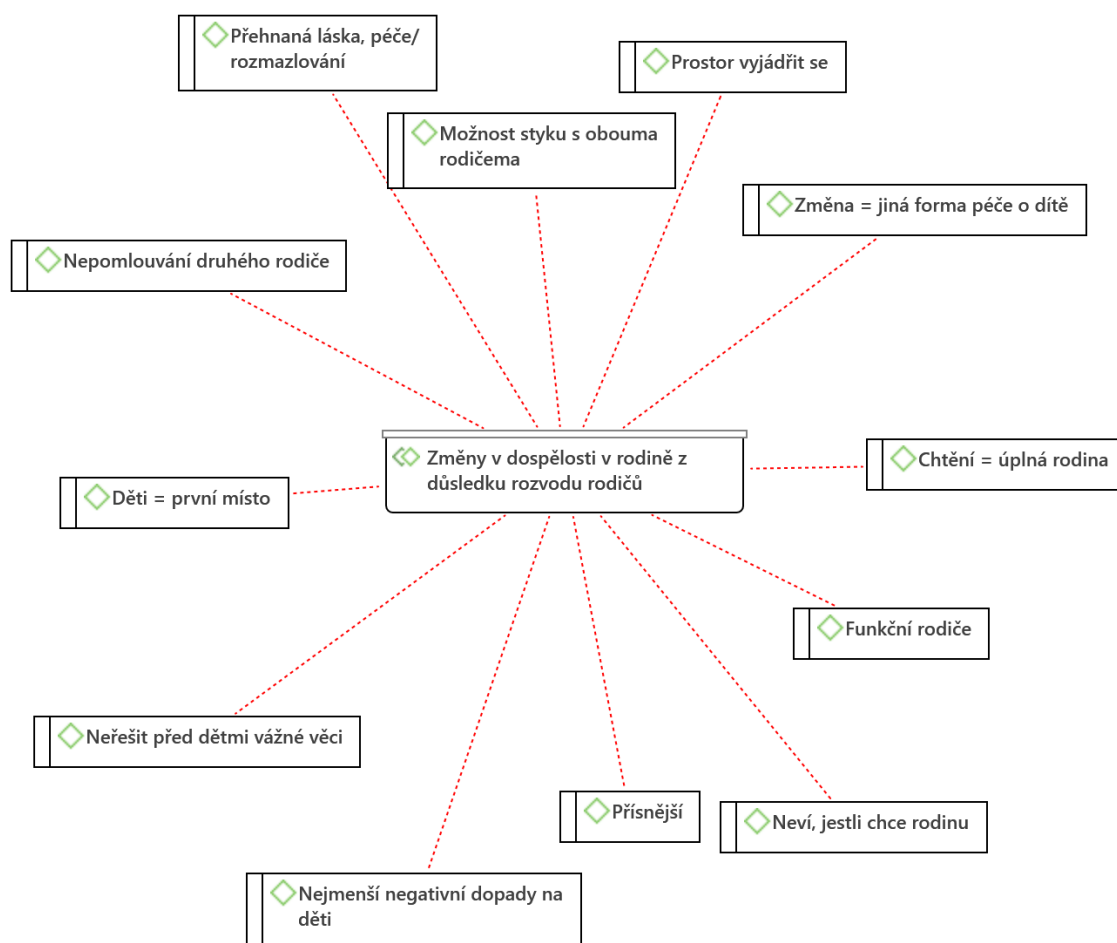
Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Komunikační partneři často uvádějí, že pociťují obtíže při navazování a udržování partnerských vztahů, čiže v oblasti interpersonálních vztahů. Tato obtíž může mít kořeny v poruchách důvěry, které ovlivňují schopnost jednotlivců spoléhat se na ostatní a sdílet s nimi své intimní myšlenky a pocity. Kromě toho, se mnohokrát zmínili potíže s navazováním a udržováním sociálních kontaktů v rámci širšího sociálního prostředí, což může ovlivňovat jejich sociální interakce a vztahy.

Ti jedinci, kteří si prošli rozvodem svých rodičů bez větších potíží často tvrdí, že jejich přístup je jim příkladem, protože jejich rodiče jednali s ohledem na jejich potřeby a zájmy, což pro ně bylo velmi uklidňující. Zmiňují, že kdyby se někdy ocitli ve stejné situaci, jednali by stejně. Nicméně, v mé síti komunikačních partnerů se setkávám spíše s případy, kdy rozvod proběhl bolestivě a zanechal v rodině hluboké jizvy. Komunikační partneři s touto zkušeností jsou přesvědčeni, že rodiče se v dané situaci měli více soustředit na potřeby a zájmy dětí než na své vlastní. Tento postoj by totiž vedl k uklidnění situace a snížení stresu pro všechny zapojené osoby. Nicméně, v důsledku nedostatku této vědomosti se v rodinách často vytvářejí špatné vztahy s matkou i s otcem. Jelikož rodinné vztahy mají pro jedince velký význam v celém jejich životě, partnerům tato situace způsobuje mnoho trápení.

KP 1: *„Stále moc vlastně nevím, jak správně taková rodina funguje i s otcem.“* „Taky mám velký problém s důvěrou.“ KP 5: *„Určitě v mužské společnosti, ve které jsem si nejistá.“* „Nedůvěra k lidem a nedůvěra k mužům.“ „Těžko si hledám nové kamarády, nedokážu být hned otevřená a jsem spíš introvert.“ „Ty pocity, který člověk pociťuje, tak určitě ovlivňuje, vlastně mě celá ta situace trápí dodnes.“

Podkategorie č. 2 - Vliv v rodině a vliv ve výchově dětí:

Obrázek č. 10: Vliv v rodině a vliv ve výchově dětí

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

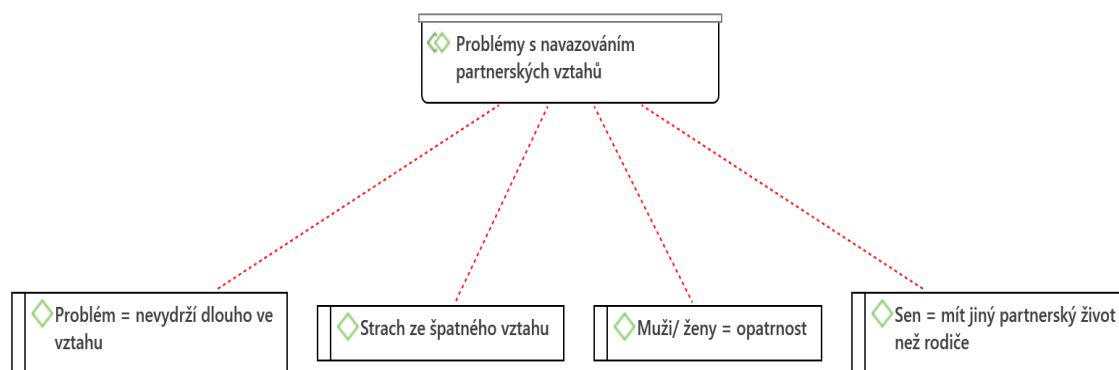
Komunikační partneři vyjadřují přání minimalizovat negativní dopady rozvodu na své potomky a snahu zajistit, aby děti v rodině netrpěly. Jednotlivci se též shodují v tom, že by nikdy neomezovali možnosti svých dětí v kontaktu s oběma rodiči a nechtěli by, aby se mezi sebou navzájem pomlouvali. Na prvním místě v hierarchii zájmů pak všichni komunikační partneři kladou blaho svých dětí.

Komunikační partneři si jsou vědomi důležitosti koncentrace na své děti a snaží se zabránit opakování nepříjemných zkušeností, které si sami zažili. Zároveň si uvědomují, že každé dítě je individuální a reaguje na situace odlišně, přesto jim jde velmi o to, aby minimalizovali možnost chyb. Vzhledem k tomu, že rodinné vztahy mají velký vliv na život jedince i v dospělosti, komunikační partneři se snaží být funkčními rodiči, a to bez ohledu na to, zda rodiče žijí spolu či nikoli. Komunikační partneři si jsou vědomi, jak je

důležité pro jejich děti udržovat si pozitivní vztahy se svými bývalými partnery, i kdyby to znamenalo tolerovat některé neshody.

KP 2: „*Dbal jsem na tom, aby byla péče střídavá, nechci, aby děti přišli o otce, nebo aby mě viděli jen málo, chci se jim věnovat na 100 %.*“ „*A vlastně rozvod proběhl taky hladce, nechtěl jsem se nikdy tolik hádat před dětmi a taky jsme chtěli, aby to na ně mělo co nejmenší dopad, proto jsme s nimi společně šli také raději k jedné psychologce.*“ KP 3: „*Chtěla jsem vždycky, aby moje děti žily v úplně rodině a jelikož mamka vždy upřednostňovala chlapy před námi dětmi, tak jsem věděla, že děti u mě budou na prvním místě a budu dělat pro ně úplně všechno, co půjde.*“ „*A když by mi to třeba nemělo vyjít s mým mužem, tak raději budu bez chlapa, než aby na to doplácely mé děti, ale nikdy bych jim nezakázala se vídat s jejich otcem.*“ KP 4: „*Vnímám na sobě, že ta rodina je na prvním místě a snažím se, aby byla celistvá, aby jako nezažily děti to, co jako jsme zažily my se ségrama.*“ „*Mamka nám vlastně nedala možnost volby, tak jako určitě dávám prostor vyjádřit se svým dítětem.*“ KP 6: „*Snažila bych se vyvarovat těmto problémům a netahat to takhle moc do života mých dětí, jelikož vím, jak to bylo nepříjemný toto zažít.*“

Podkategorie č. 3 - Navazování partnerských vztahů

Obrázek č. 12: Problémy s navazováním partnerských vztahů
Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Komunikační partneři uvádějí, že rozvod rodičů je ovlivnil v jejich schopnostech navazovat a udržovat si partnerské vztahy. Komunikační partneři především vyjadřují opatrnost vůči potenciálním partnerům opačného pohlaví a obavy ze špatného partnerského vztahu. Také se vyskytuje strach z toho, že by jejich vlastní partnerský život mohl být podobný nebo horší než vztahy, které zažili u svých rodičů.

Pokud byli komunikační partneři v dětství svědky nenávisti, trápení, fyzického nebo psychického násilí mezi svými rodiči, není překvapivé, že toto prostředí může mít vliv na jejich pozdější vztahy. Tito jedinci mohou projevovat strach z navazování vztahů, obecný strach z mužů či žen a často mají touhu po jiném a lepším partnerském životě, než měli jejich rodiče.

Pokud však šlo o klasický rozvod rodičů, kdy se rodiče rozvedli v důsledku nekompatibility a nebyly zaznamenány žádné vážné problémy v rodině, může to pro dítě vzniknout dojem, že ideální vztah musí být dokonalý, jinak se dvě osoby k sobě nehodí. Toto vnímání může vést k náročným očekáváním v partnerském vztahu a může přispět k častému ukončování vztahů.

KP 2: *„Přijde mi, že jsem byl dost vybírávej, co se týká žen, ale paradox je teda v tom, že nakonec mi to taky nevyšlo a jsem rozvedený.“* KP 3: *„Na nějaké seznamování jsem se moc nikdy necítila, byla jsem celkově hodně opatrná, ale doufala jsem, že když si jednou někoho najdu, tak ten život s ním bude úplně jiný, než kterej jsem zažívala a viděla u svých rodičů.“* KP 6: *„Ale třeba v hledání partnera mě to asi určitě ovlivnilo, protože když to vidíte u svých rodičů, tak se pak bojíte, že váš přítel nebo pak už manžel bude na tom stejně, nebo hůř.“*

5 Diskuse

V této bakalářské práci jsem se zaměřovala na zkoumání dopadů rozvodu rodičů na sociální chování v dospělosti. Tato problematika je dle mého názoru aktuální a významná, neboť rozvod rodičů může způsobit mnoho obtíží a nepříjemností pro dítě v každém věku. V souvislosti s tímto tématem jsem se také snažila zjistit, jak vnímají dospělí zkušenost rozvodu rodičů a jak vnímají jedinci v období dospělosti dopady rozvodu rodičů na svůj současný život.

Rozvod rodičů je jedním z nejvýznamnějších životních zlomů, který může mít pro dítě mnoho psychických a sociálních dopadů. Podle Matějčka a Dytrycha (2002) jde o závažnou emoční událost, která je pro rodiče i děti náročná a komplexní. Tyto důsledky mohou být patrné nejen v dětství, ale také v dospělosti a s odbornou literaturou se shodují, že mohou mít vliv na celý život. Podle Millera (2017) rozvod rodičů pro dítě v dospělosti nekončí. Tento dopad může být způsoben tím, že negativní zkušenosti z dětství mohou ovlivňovat partnerské vztahy a celkové psychické zdraví jedince v dospělosti. To potvrzuje Bennett (2019), který uvádí, že sledování rodičů, kteří si procházejí rozvodem může dítěti ovlivnit pohled na lásku, vztahy a manželství. Proto je důležité věnovat pozornost nejen přímým následkům rozvodu v dětství, ale také dlouhodobým dopadům, které mohou mít významný vliv na celý život jedince.

Všichni komunikační partneři, se kterými byl veden rozhovor, vyjádřili, že rozvod byl pro ně těžkou situací, bez ohledu na to, zda vnímali toto rozhodnutí jako správné. Toto tvrzení se shoduje s názorem Matějčka a Dytrycha (2002), kteří konstatují, že rozvod rodičů je pro každé dítě závažnou zkušeností, jen každé to dítě má jiné reakce, vždy záleží na jeho věku a také pohlaví. V souladu s odbornou literaturou lze konstatovat, že rozvod rodičů může mít pro děti jak traumatizující charakter, tak i charakter vysvobození. V některých případech se totiž může stát, že děti v rodině, kde jsou oba rodiče přítomni, zažívají větší problémy, než kdyby se rodiče rozvedli a vytvořili nové uspořádání. Spousta odborníků potvrzuje, že pokud to mezi rodiči již skutečně nefunguje a probíhají mezi nimi časté a zlé hádky, nebo dokonce i domácí násilí, je lepší se rozvést, protože pro dítě tyto situace mohou být více traumatizující, než vyrovnat se s rozvodem (The Positive Effects..., 2022). Každopádně však nelze přehlížet vážnost a komplexnost situace a důsledky, které rozvod rodičů může mít na psychické a sociální zdraví dítěte.

Zásadní je, aby děti měly po rozvodu svých rodičů možnost setkávat se s oběma z rodičů. Někteří komunikační partneři, s nimiž jsem hovořila, vyjádřili, že byli nuceni přerušit styk s otcem po rozvodu a tato zkušenost se jim v dospělosti vryla jako trauma. Literatura poukazuje na význam udržování kontaktu s oběma rodiči po rozvodu, neboť to pomáhá minimalizovat negativní dopady na děti (Healthy divorce..., 2013). Dodává se však, že způsob udržování kontaktu by měl být přizpůsoben konkrétním potřebám dítěte a měl by být koordinován mezi oběma rodiči, aby se minimalizovala zbytečná zátěž pro dítě.

Podle Smitha (2018) mohou složité rozvody mít významný vliv na emoce, chování a zdraví dětí. Komunikační partneři, kteří prožili náročný rozvod, popisují, že tento zážitek ovlivnil jak jejich dětství, tak i dospělost a vliv stále přetrvává. Nicméně, dospělí z mého výzkumu, kteří zažili rozvod svých rodičů, mohou tento zážitek vnímat různými způsoby. Někteří mohou být citliví na téma rozvod a mohou mít stále silné emoce z této zkušenosti. Jiní naopak mohou být více odtažení a vnímat rozvod rodičů jako přirozenou součást života. U některých jedinců mohou být tyto zkušenosti vnímány jako pochopitelné a berou je jako inspiraci pro jejich současný nebo budoucí život. V odborné literatuře se uvádí, že rozvod nemusí nutně mít negativní dopady na děti ani v období dospělosti, ale záleží na způsobu, jakým se k této situaci rodiče postaví (The Positive Effects..., © 2022). Důležité je, aby rodiče vytvořili bezpečné a stabilní prostředí pro své děti během procesu rozvodu a pomohli jim porozumět nové situaci. Rodiče by měli být citliví na potřeby svých dětí a vytvářet pro ně prostor pro komunikaci a vyjadřování svých pocitů a potřeb. Kromě toho mohou rodiče zajistit podporu a pomoc od rodinných přátel, terapeutů a dalších odborníků, aby dětem pomohli zvládnout změnu a překonat stres a emocionální výkyvy spojené s rozvodem. Arora (2021), se shoduje s tím, že aby z dítěte vyrostl zdravý funkční jedinec potřebuje obzvlášť lásku, dobrou péči a zájem od svých rodičů.

Zároveň rozvod rodičů může být pro děti velkou životní zkušeností, která je naučí, že ne všechny vztahy jsou navždy a pokud vztah nefunguje, není nutné zůstat v něm za každou cenu. Díky této zkušenosti si děti uvědomí, že každý má právo být šťastný a žít ve zdravém a harmonickém vztahu (Williams, 2017). Někteří z komunikačních partnerů, kteří prožili rozvod rodičů, reflektují tuto zkušenost jako významnou a přínosnou zkušenost do života, která jim pomohla vybudovat vztahy založené na zdravé komunikaci a respektu. Kromě toho se v odborné literatuře zdůrazňuje, že rozvod rodičů může dětem přinést velkou životní lekci a že vždy existují i jiné možnosti (The Positive Effects...,

© 2022). Děti se naučí přizpůsobovat se změnám, zvládat stresové situace a hledat nové způsoby řešení problémů. Rozvod rodičů může také posílit rodinné vztahy a přinést nové možnosti pro růst a rozvoj.

Z výzkumu lze vyvodit, že dospělí komunikační partneři často nezazlívají svým rodičům rozvod a chápou, že to byla potřebná a nevyhnutelná volba, která mohla alespoň zachránit vztah mezi nimi. S tímto tvrzením se shoduje i odborná literatura, která uvádí, že dětem velmi prospívá, když cítí, že jejich rodiče jsou šťastní (The Positive Effects..., 2022). Nicméně, někteří z těchto dospělých jsou stále nespokojeni s přístupem svých rodičů během rozvodu a i výchovy, což jim zanechalo neblahý dojem. Tyto osoby ale vnímají své zážitky jako ponaučení pro vlastní vztahy a výchovu. V literatuře se uvádí, že lidé se mohou od svých rodičů buď naučit výchovné styly, nebo naopak se mohou ponaučit z chyb svých rodičů (What Is A Dysfunctional Family..., 2022).

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že jedním z nejčastějších dopadů, které se projevují u jedinců jsou v oblasti komunikace, a to se jedná jak o komunikaci s muži, tak i s opačným pohlavím. Podle Causewell, (© 2022) nejsou dospělí jedinci z rozvedených rodin ve spoustě vztazích spokojeni a může se u nich i projevovat negativnější komunikace, a dokonce i fyzická agrese. Dále je zvýšená opatrnost při navazování kontaktů s mužskými osobami. V důsledku tohoto jevu se často vyskytuje problém s navazováním partnerských vztahů, což může mít negativní dopad na celkovou kvalitu života jedince. Dalším významným faktorem, který se často projevuje v této oblasti, je strach z toho, že by vztah mohl být neuspokojivý či dokonce špatný. To může vést k tomu, že se jedinci snaží vyhýbat se navazování vztahů vůbec, aby se vyhnuli případným negativním zkušenostem. Dále se ukázalo, že jedinci mohou mít tendenci přistupovat k partnerským vztahům odlišně od svých rodičů. A to z důvodu, jak zmiňuje Bennett (2019), mohou mít strach, aby jejich manželství také neskončilo rozvodem. To se může projevovat větší snahou o jiný přístup a výchovu, nežli kterou sami zažili. Rozvod rodičů může děti alespoň připravit na to, aby se vyhnuli stejným chybám, které udělali jejich rodiče (Pearce, © 2022). Tento faktor může být ovlivněn různými faktory, jako jsou sociální a kulturní podmínky, rodinné prostředí nebo osobnostní charakteristiky jedince. Lev (2020) konstatuje, že lidé, kteří si prožili rozvod rodičů mohou mít problémy při vstupu do dospělosti, mít špatně nastavené hranice ve vztazích, v budoucí nové rodině, při výchově dětí, anebo dokonce mohou mít problémy i v zaměstnání. Co se týče komunikace, důvěry a mužů Pearce, © (2022) uvádí, že rozvod rodičů může ovlivnit děti

v očekávání budoucích partnerských vztahů a mají obvykle problém důvěřovat druhým a také mají častokrát ženy strach z odmítnutí nebo ze zranění, zatímco muži bojují s celkovou důvěrou ve vztazích.

Je důležité brát v úvahu individualitu každého člověka a jeho jedinečné způsoby, jak se vypořádat s traumatickými zážitky spojenými s rozvodem rodičů. V případě, že tyto zážitky negativně ovlivňují sociální chování jedince, je vhodné poskytnout mu podporu a poradit se s odborníky, kteří pomáhají v procesu uzdravování vnitřních zranění. Mnoho z komunikačních partnerů, se kterými jsem vedla rozhovor, potvrzuje význam a prospěšnost spolupráce s terapeutem. Odborná literatura (What Is A Dysfunctional Family., 2022) podporuje názor, že pro dospělé osoby, které se potýkají s problémy z dětství, může být spolupráce s terapeutem cestou k uzdravení. Terapeutický rozhovor v bezpečném prostředí umožňuje vyjádřit své pocity a emoce z traumatických zážitků bez obav z dalšího zhoršení stávajících problémů. Mluvení o těchto zážitcích se svými rodiči může být obtížné a neúčinné a v extrémních případech může dokonce zhoršit situaci. Proto je spolupráce s terapeutem doporučenou volbou pro dospělé jedince, kteří se potýkají s následky rozvodu rodičů. Stejně tak zmiňuje ve své literatuře Papernow, (© 2022), terapie nabízí bezpečné místo, kde lidé mohou sdílet své pocity a zároveň jim terapie dokáže pomoci vyřešit některá stará zranění, která jim díky tomu usnadní život v přítomnosti.

Celkově lze tedy říci, že rozvod rodičů může mít dlouhodobé dopady na sociální chování v dospělosti a je důležité tuto problematiku při výchově a vzdělávání dětí zohlednit. Zároveň je důležité, aby se lidé s touto zkušeností cítili podporováni.

6 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaké dopady může mít rozvod rodičů na sociální chování v dospělosti. K tomuto účelu jsem použila dvě výzkumné otázky, které měly zhodnotit, jak vnímají dospělí zkušenost rozvodu rodičů a jakým způsobem vnímají dopady rozvodu rodičů na svůj současný život.

Z výsledků mého výzkumu vyplývá, že zkušenost rozvodu rodičů může být pro jedince jak inspirací, tak i ponaučením do budoucna. Přestože se však dospělí snaží přijmout tuto zkušenost pozitivně, rozvod rodičů stále zanechává nějaké dopady na jejich sociální chování v dospělosti. Mezi tyto dopady patří především problémy s navazováním partnerských vztahů, opatrnost, nedůvěra k lidem a strach ze špatného vztahu. Nebo dokonce existuje možnost, že některé jednotlivce ovlivňuje taková míra obav z neúspěchu v rodinném životě, že se rozhodnou vyhnout se založení vlastní rodiny. Tento odmítavý postoj k rodině může být způsoben touhou minimalizovat riziko zklamání a neúspěchu v osobním životě. Výzkum také ukázal, že někteří dospělí se snaží napravit své vlastní negativní zážitky z dětství tím, že při výchově svých vlastních dětí projevují nadměrnou pozornost, lásku a péči. Tito jedinci touží po tom, co jim samotným chybělo v dětství a chtějí svým dětem poskytnout to, co oni sami nezažili.

Dospělí jsou schopni díky svým životním zkušenostem a dopadům, které z nich vyplývají, určit své preference a priority v životě. Jsou schopni formovat si vlastní představu o tom, co je pro ně přijatelné a co ne, a určovat si standardy chování a jednání, které si přejí sledovat. To umožňuje jedincům vést svůj životní styl podle vlastních zásad a hodnot a usilovat o věci, které jim přinášejí smysl, zatímco se snaží vyhnout se opakování negativních vzorců, které pozorovali u svých rodičů.

Pro tyto lidi, kteří si zažili rozvod rodičů je významná i adekvátní podpora, která jim může pomoci vypořádat se s negativními dopady z dětství a umožnit jim vytvořit si život podle svých vlastních preferencí a hodnot. Nejdůležitější je podpora od svých blízkých nebo svého partnera, pokud však tato podpora nebyla dostatečná, mohou jedinci v dospělosti hledat odbornou pomoc, například od psychologů a terapeutů, kteří jim mohou poskytnout potřebné nástroje k řešení emocionálních a behaviorálních problémů. Hledání této podpory může pomoci snížit negativní důsledky z dětství a umožnit jedincům žít svůj život naplno a naplňujícím způsobem.

Výsledky této práce by mohly být užitečné pro odbornou veřejnost, zejména pro pracovníky odboru sociálně-právní ochrany dětí a terapeuty, kteří se zabývají tímto tématem.

Konkrétně pro OSPOD mohou být tyto poznatky užitečné při řešení situací, kdy jsou děti v ohrožení a je třeba přijmout opatření, která jim umožní vyrůst v bezpečném prostředí. Zároveň by tito pracovníci mohli využít těchto informací k lepšímu pochopení chování a motivací rodičů, kteří sami prošli těžkými zážitky v dětství a mohou se také potýkat s problémy v chování a výchově svých dětí.

Pro terapeuty a psychologické pracovníky mohou být výsledky této práce cenné při vývoji terapeutických plánů pro jednotlivce, kteří se potýkají s negativními dopady z dětství. Tyto poznatky mohou také poskytnout lepší pochopení projevů určitých psychologických problémů, jako jsou například poruchy osobnosti nebo deprese, a umožnit terapeutům lépe porozumět příčinám a mechanismům těchto stavů. Tímto způsobem mohou terapeuti poskytnout efektivnější a personalizovanou péči svým klientům.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura

- 1) ARNOLDOVÁ, A., 2016. *Sociální péče 2. díl*. Praha: Grada. 320 s. ISBN 978-80-271-9308-0.
- 2) DUNOVSKÝ, J. et al., 1999. *Sociální pediatrie, vybrané kapitoly*. Praha: Grada. 279 s. ISBN 80-7169-254-9.
- 3) GIDDENS, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. 596 s. ISBN: 80-7203-124-4.
- 4) GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J., 2009. *Rodinná terapie, systematické a narativní přístupy*. 2. vydání. Praha: Grada. 288 s. ISBN 978-80-247-2390-7.
- 5) HAVLÍK, K., KOŤA, J., 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. 174 s. ISBN 978-80-7367-327-7.
- 6) HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. 400 s. ISBN 978-80-247-9816-5.
- 7) HENDL, J., 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum. 278 s. ISBN 80-246.0030-7.
- 8) HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. 438 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- 9) JEDLIČKA, R., 2017. *Psychický vývoj dítěte a výchova, Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada. 280 s. ISBN 978-80-271-0096-5.
- 10) KAJANOVÁ, A., 2017. *Metodologie výzkumu v oblasti sociálních věd*. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 106 s. ISBN 978-80-739-4639-5.
- 11) KOLÁŘ, Z., 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3710-2.
- 12) KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., 2001. *Člověk - prostředí – výchova, k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- 13) ŠVARÍČEK, R. ŠEĐOVÁ, K., et al., 2014. *Kvalitativní výzkum, v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 386 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
- 14) MALINA, J. et al., 2009. *Antropologický slovník, aneb, co by mohl o člověku vědět každý člověk*. Brno: CERM, 305 s. ISBN 978-80-7204-560-0
- 15) MATOUŠEK, O. et al., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.

- 16) MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vydání. Praha: SLON. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- 17) MATOUŠEK, O. et al., 2010. *Sociální práce v praxi*. 2. vydání. Praha: Portál, 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- 18) MIKULKOVÁ, M., 2021. *Hlavu vzhůru po rozvodu*. Praha: Grada. 232 s. ISBN 978-80-271-1702-4.
- 19) MÜHLFEIT, J., KRŮTKOVÁ, K., 2021. *Rodina jako tým*. Praha: Albatros media. 259 s. ISBN 978-80-7261-587-2.
- 20) PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7. vydání. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- 21) ROGALEWICZOVÁ, R., 2019. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Legas. 288 s. ISBN 978-80-7400-796-5.
- 22) SEKOT, A., 2019. *Rodiče a sport dětí*. Brno: Masarykova univerzita. 125 s. ISBN 978-80-210-9293-8.
- 23) SOBOTKOVÁ, I. 2012. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál. 219 s. ISBN 978-80-262-0217-2.
- 24) STŘELEČEK, S., 1992. *Kapitoly z rodinné výchovy: učebnice pro střední školy*. Praha: Fortuna. 157 s. ISBN 80-85298-84-8.
- 25) STŘELEČEK, S.; MARÁDOVÁ, E.; MARHOUNOVÁ, E.; ŘEHULKA, J. 1993. *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna. 140 s. ISBN 80-85298-84-8.
- 27) ŠPAŇHELOVÁ, I., 2011. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada. 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- 28) VÁGNEROVÁ, M., LISÁ, L., 2022. *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. 544 s. ISBN 978-80-246-4961-0.

Elektronické zdroje

- 1) *Alternating Weeks in Your Custody Plan*, © 2022. [online]. Our Family Wizard. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.ourfamilywizard.com/blog/alternating-weeks-in-your-custody-plan>
- 2) ARORA, M., 2021. [online]. Parenting.FirstCry.com. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://parenting.firstcry.com/articles/factors-that-affect-growth-and-development-in-children/>
- 3) BENNETT, T., 2019. [online]. Thriveworks Counselling. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://thriveworks.com/blog/how-does-divorce-affect-a-childs-future-relationships-how-can-it-change-their-view-of-love/>
- 4) BERNARD, A., J., 2022. [online]. Britannica. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/family-kinship>
- 5) BROADWELL, L., 2022. [online]. Parents. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.parents.com/parenting/divorce/coping/age-by-age-guide-to-what-children-understand-about-divorce/>
- 6) BUSCHO, A., G., 2022. [online]. Psychology Today [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/better-divorce/202205/how-and-when-introduce-your-new-partner-your-kids>
- 7) *Caring For your Child in Crisis Situations*, © 2021. [online]. United Nations Office on Drugs and Crime. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: https://www.unodc.org/res/drug-prevention-and-treatment/publications/data/drug-abuse-treatment-and-rehabilitation_caring-for-your-child-in-crisis-situations_html/UN-Caring-for-child-in-Crisis-Situations-booklet-200929-DIGITAL.pdf
- 8) CAUSEWELL, M., © 2022. [online]. Leaf Group Ltd. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://oureverydaylife.com/effcts-can-stress-marriage-23072.html>
- 9) *Child Welfare Social Work Guide*, © 2022. [online]. Online MSV Programs. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.onlinemswprograms.com/careers/child-welfare-social-work/>
- 10) *Custody of minors after divoce / separation of parents*, © 2017. [online]. Frank Bold Advokáti. [cit. 2022-12-04]. Dostupné z: <https://mezinarodnirozvod.cz/fr/custody-of-minors-after-divorce-separation-of-parents-3/>
- 11) DEWAR, G., 2022. [online]. Parenting Science. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://parentingscience.com/postpartum-stress/>

- 12) DIPROPERZIO, L., 2022. [online]. Parents. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.parents.com/toddlers-preschoolers/development/social/social-development-milestones-ages-1-to-4/>
- 13) *Divorce*, © 2022. [online]. Psychology Today. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/divorce>
- 14) *Dysfunctional Family: What It Is And What It's Like To Grow Up In One*, 2022. [online]. BetterHelp. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.betterhelp.com/advice/family/dysfunctional-family-what-it-is-and-what-its-like-to-grow-up-in-one/>
- 15) *Dysfunctional Family Relationships*, © 2022. [online]. Brown University. [cit. 2022-12-18]. Dostupné z: <https://www.brown.edu/campus-life/support/counseling-and-psychological-services/dysfunctional-family-relationships>
- 16) *Effects of Divorce on Children*, © 2022. [online]. Karib Family Law. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.kabirfamilylaw.co.uk/effects-of-divorce-on-children/>
- 17) *Factors That Affect Child Development*, © 2021. [online]. Alberta Health Services. [cit. 2022-11-04]. Dostupné z: <https://www.healthyparentshealthychildren.ca/im-a-parent/overview-of-parenting/factors-that-affect-child-development/>
- 18) *Give Your Child the Best Start in Life*, 2013. [online]. International Step by Step Association. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://www.issa.nl/node/375>
- 19) *Giving Children the Best Start in Life*, © 2022. [online]. Nottinghamshire Country Council. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://www.nottinghamshire.gov.uk/care/early-years-and-childcare/giving-children-the-best-start-in-life>
- 20) GJELTEN, E., © 2022. [online]. Nolo. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.nolo.com/legal-encyclopedia/types-of-child-custody-29667.html>
- 21) GOLDSTEIN, E., © 2022. [online]. Integrative Psychotherapy. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://integrativepsych.co/new-blog/what-is-an-inner-child>
- 22) *How Do Social Workers Help Vulnerable Children?* 1017. [online]. Spring Arbor University Online. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://online.arbor.edu/news/how-do-social-workers-help-vulnerable-children>
- 23) *Healthy divorce: How to make your split as smooth as possible*, 2013. [online]. American Psychological Association. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.apa.org/topics/divorce-child-custody/healthy>

- 24) How Social Behavior Affects Children's Behavior, 2022. [online]. ChildHope Philippines. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://childhope.org.ph/social-behavior-and-importance-of-social-health/>
- 25) *Is my family dysfunctional?* © 2022. [online]. Mental Health America. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://screening.mhanational.org/content/my-family-dysfunctional/?layout=actions_neutral
- 26) LEBOVIC, D., 2020. [online]. LegalMatch. [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://www.legalmatch.com/law-library/article/shared-custody-vs-joint-custody.html>
- 27) LEV, E., 2020. [online]. Talkspace. [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: <https://www.talkspace.com/blog/dysfunctional-family-definition-guide-what-is/>
- 28) LI, P., 2022. [online]. Parenting For Brain. [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://www.parentingforbrain.com/dysfunctional-family/>
- 29) MCLINTOSH, J., E., BOOTH, A., T., 2021. [online]. Encyclopedia on Early Childhood Development. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.child-encyclopedia.com/divorce-and-separation/according-experts/special-considerations-infants-and-toddlers>
- 30) MILLER, L., 2017. [online]. Institute for Family Studies. [cit. 2022-12-20]. Dostupné z: https://ifstudies.org/blog/the-adult-children-of-divorce-find-their-voice?fbclid=IwAR3RZary88hiPdowPt9xL2TZ2Ep133vTAICfrveD0GERI_6uI3D SHBa4C8Q
- 31) MONDAL, P., © 2021. [online]. Your Article Library. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.yourarticlelibrary.com/family/7-important-functions-of-family-1698-words/6171>
- 32) NITTLE, N., 2021. [online]. Dotdash Media, Inc.. [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/what-is-a-dysfunctional-family-5194681>
- 33) NOLAN, P., © 2022. [online]. Lifehack. [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.lifehack.org/articles/communication/10-things-remember-you-love-person-with-divorced-parents.html>

- 34) NOVAK, S., 2022. [online]. What to expect. [cit. 2022-12-02]. Dostupné z:
<https://www.whattoexpect.com/first-year/health-and-safety/baby-social-emotional-development/>
- 35) *OSPOD a jeho role kolizního opatrovníka dítěte*, © 2016. [online]. ARSYLINE.
[cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.maurlegal.cz/cs/poradna/prakticke-rady-a-zkusenosti/ospod-a-jeho-role-kolizniho-opatrovnika-ditete/a-142/>
- 36) *OSPOD – Authority for social and legal protection of children*, © 2021. [online].
Brexit CZ. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://brexit-cz.cz/en/i-want-to-return-to-the-czech-republic/after-the-return/other-matters/ospod-authority-for-social-and-legal-protection-of-children/>
- 37) PAPERNOW, P., L., © 2022. [online]. American Association for Marriage and Family Therapy. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z:
https://aamft.org/Consumer_Updates/Stepfamilies.aspx
- 38) *Parent-Child Relationship – Why it's Important*, 2018. [online]. Parenting Week.
[cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://www.parentingni.org/blog/parent-child-relationship-why-its-important/>
- 39) *Parenthood*, © 2022. [online]. Dictionary.com, LLC. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z:
https://www-dictionary-com.translate.goog/browse/parenthood?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc
- 40) PEARCE, D., © 2022. [online]. Mens Divorce. [cit. 2022-11-30]. Dostupné z:
<https://mensdivorce.com/authoritarian/>
- 41) PEARCE, D., © 2022. [online]. Mens Divorce. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z:
<https://mensdivorce.com/puberty-divorce/>
- 42) PEARCE, D., © 2022. [online]. Mens Divorce. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z:
<https://mensdivorce.com/future-relationships/>
- 43) *Positive relationships for parents and children: how to build them*, 2020. [online].
Raising Children Network (Australia) Limited. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z:

<https://raisingchildren.net.au/newborns/connecting-communicating/bonding/parent-child-relationships>

- 44) *Postpartum Depression*, 2022. [online]. Cleveland Clinic. [cit. 2022-12-01].
Dostupné z: <https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/9312-postpartum-depression>
- 45) *Práce s rodinami v rozvodové situaci*, 2017. [online]. Sociální práce. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/prace-s-rodinami-v-rozvodove-situaci/>
- 46) *Role of Social Worker in Family Counseling*, 2021. [online]. Hearst. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://work.chron.com/role-social-worker-family-counseling-13712.html>
- 47) *Rozvod či rozvod v praxi – úprava péče o dítě*, 2021. [online]. ESPEDIENTE, z.s. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://espediente.cz/rozvod-ci-rozchod-v-praxi-uprava-pece-o-dite/>
- 48) SEGAL, J., ROBINSON, L., 2022. [online]. HelpGuide. [cit. 2022-12-07].
Dostupné z: <https://www.helpguide.org/articles/parenting-family/step-parenting-blended-families.htm>
- 49) SMITH, A., 2018. [online]. Divorce Marketing Group, Inc. [cit. 2022-11-19].
Dostupné z: <https://www.divorcemag.com/blog/child-parent-relationship-after-high-conflict->
- 50) *Stages of Development: Effects of Divorce/Separation on Children*, © 2022. [online]. Superior Court of the County of Santa Barbara. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://www.sbcourts.org/dv/fl/LNdevelopmentalstage.pdf>
- 51) *Social and behaviour change*, © 2022. [online]. UNICEF. [cit. 2022-11-08].
Dostupné z: <https://www.unicef.org/social-and-behaviour-change>
- 52) STEINFELD, M., B., © 2022. [online]. UC Davis Health. [cit. 2022-12-01].
Dostupné z: https://health.ucdavis.edu/medicalcenter/healthtips/20100114_infant-bonding.html
- 53) ŠENKÝŘ, M., 2017. [online]. Msadvokat. [cit. 2022-12-06]. Dostupné z: <https://www.msadvokat.cz/l/formy-pece-o-dite-vylucna-stridava-nebo-spolecna/>

- 54) *The Positive Effects of Divorce on Children*, 2022. [online]. Kales & Kales, PLC. [cit. 2022-11-15]. dostupné z: <https://www.kaleslaw.com/the-positive-effects-of-divorce-on-children/>
- 55) *The Positive Effects of Divorce on Children*, © 2022. [online]. The Divorce Surgery. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.thedivorcesurgery.co.uk/the-positive-effects-of-divorce-on-children/>
- 56) *There Are 6 Different Family Types And Each One Has A Unique Family Dynamic*, 2022. [online]. BetterHelp. [cit. 2022-12-07]. Dostupné z: <https://www.betterhelp.com/advice/family/there-are-6-different-family-types-and-each-one-has-a-unique-family-dynamic/>
- 57) *Understanding the Effects of Divorce on Children*, © 2022. [online]. Government of Singapore. [cit. 2022-11-08]. Dostupné z: <https://familyassist.msf.gov.sg/content/impact-of-divorce/impact-of-divorce-on-children/understanding-the-effects-of-divorce-on-children/long-term-impact-of-divorce-on-children/>
- 58) WILLIAMS, K., H., 2017. [online]. GoodTherapy, LLC. [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: https://www-goodtherapy-org.translate.goog/blog/stay-together-for-kids-when-divorce-might-benefit-everyone-0907174?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc
- 59) *What is a Perinatal Social Worker*, © 2017. [online]. National Association of Perinatal Social Workers. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: <https://www.napsw.org/what-is-a-perinatal-social-worker>
- 60) *What Is A Dysfunctional Family, And What Is It Like To Grow Up In One?* 2022. [online]. BetterHelp. [cit. 2022-12-01]. Dostupné z: https://www-betterhelp-com.translate.goog/advice/family/dysfunctional-family-what-it-is-and-what-its-like-to-grow-up-in-one/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=cs&_x_tr_hl=cs&_x_tr_pto=sc

8 Seznam příloh

Příloha 1: Otázky k polostrukturovaného rozhovoru

Příloha 2: Informovaný souhlas pro komunikační partnery

Příloha 1: Otázky k polostrukturovaného rozhovoru

1. Mohl/a byste mi prosím popsat, jak to u Vás doma vypadalo ještě před rozvodem?
2. Pamatujete si, jak Vám rodiče oznámili, že se budou rozvádět?
3. Kolik Vám bylo let, když se vaši rodiče rozvedli?
4. Jak jste se cítil/a, když jste se dozvěděl/a o rozvodu svých rodičů?
5. Jakým způsobem jste pocítil/a změny v rodině v důsledku rozvodu Vašich rodičů?
6. Můžete mi prosím popsat, kdo se po rozvodu Vašich rodičů o Vás staral a do jaké péče jste byl/a svěřen/a?
7. Musel/a jste z důvodu rozvodu navštívit soud nebo OSPOD?
8. Jak Vás rozvod rodičů ovlivnil v adolescentním období?
9. Navštívil/a jste z důvodu rodičů nějakou odbornou pomoc?
10. Jak dnes vnímáte rozvod svých rodičů?
11. Jakým způsobem Vás rozvod rodičů ovlivňuje stále?
12. Jakým způsobem Vás rozvod rodičů ovlivnil v navazování partnerských vztahů?
13. Pokud máte již svou vlastní rodinu, jak rozvod rodičů ovlivnil Vaše rodičovské přístupy a výchovu dětí? Nebo Jak si myslíte, že Vás rozvod rodičů ovlivní v rodičovských přístupech a ve výchově dětí?

Příloha 2: Informovaný souhlas pro komunikační partnery

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným vyžitím pro účely bakalářské práce na téma vliv rozvodu rodičů na sociální chování dětí v dospělosti.

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byla jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu bakalářské práce na téma vliv rozvodu na sociální chování dětí v dospělosti. Cílem výzkumu je zjistit, jaké dopady může mít rozvod rodičů na sociální chování v dospělosti.
- Bylo mi sděleno, jak dlouho bude rozhovor a jakým způsobem bude probíhat. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpověď na jakoukoli otázku.
- Souhlasím s nahráváním následujícího rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán. Transkripce bude přístupná pouze komisi u obhajoby bakalářské práce, jinak nikomu až na části, které budou citovány v textu práce, který bude volně dostupný online.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Tímto uděluji svůj souhlas k použití rozhovoru výzkumníci pro potřeby její bakalářské práce a k citování některých částí z rozhovoru v práci. Zvuková nahrávka a transkripce rozhovoru však bude po ukončení výzkumu smazána.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka:

9 Seznam zkratk

KP: Komunikační partner

OSPOD: Orgán sociálně-právní ochrany dětí